JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Rantanen, Arja

Title: Pohjanmaan kaupunkien tuomareihin kohdistetut virkavirhesyytteet n. 1780-1880

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Arja Rantanen

Rights: CC BY 4.0

Rights url: https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Please cite the original version:

Rantanen, A. (2021). Pohjanmaan kaupunkien tuomareihin kohdistetut virkavirhesyytteet n. 1780-1880. Ennen ja nyt, 21(5), 93-113. https://doi.org/10.37449/ennenjanyt.110503

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

CC BY

Arja Rantanen

Pohjanmaan kaupunkien tuomareihin kohdistetut virkavirhesyytteet n. 1780–1880

ABSTRAKTI / ABSTRACT

Oikeuslaitoksen toiminnan tehottomuuteen puututtiin 1700-luvun puolivälissä lukuisten valtiopäivävalitusten jälkeen. Vuosina 1761 ja 1766 annetut kuninkaalliset ohjauskirjeet tulivat viitoittamaan alioikeuksien valvontaa aina 1920-luvulle saakka. Hovioikeuden kanneviskaalin tehtävänä oli valvoa oman hovioikeuspiirinsä alioikeuksien toimintaa ja lainmukaisuutta. Vaasan hovioikeuden kanneviskaalin arkiston asiakirjat antavat mahdollisuuden tutkia vireille pantuja virkavirhesyytöksiä ja niistä annettuja päätöksiä ja tuomioita. Tutkimuksessa on käsitelty neljän Pohjanmaan kaupungin, Vaasan, Kokkolan, Oulun ja Tornion kaupunkien tuomareiden virkavirhesyytteitä viitenä ajanjaksona 1780-luvulta 1880-luvulle. Virkavirheiden keskeisimpinä tekijöinä olivat osaamattomuus, vaillinainen pätevyys, arkistoinnin heikkous ja laintulkinta. Alioikeuksien toiminnassa eri kaupungeissa löytyy myös eroja. Virheitä tehtiin ja niistä rangaistiin, mikä oli tärkeintä, jotta alamaisten luottamus oikeuslaitoksen toimintaan säilyi.

virkavirhe, kanneviskaali, raastuvanoikeus, kämnerinoikeus, hovioikeus, huono hallinto, korruptio, 1700-luku, 1800-luku, hallintohistoria, oikeushistoria, kaupunkihistoria, henkilöhistoria

Arja Rantanen, filosofian tohtori, Jyväskylän yliopisto, arja.rantanen@arkisto.fi

Artikkeli kuuluu Jyväskylän yliopistossa toteutettavan Suomen Akatemian rahoittaman projektin In search of corruption and bad governance practices: Swedish and Finnish experiences, ca 1614–1917 (CorGo) tuotoksiin.

Johdanto

Kaupunkien johtavat virkamiehet, pormestarit toimivat hallinnollisten tehtäviensä lisäksi myös oikeudenjakajina raastuvanoikeudessa. Pormestarien toimiminen myös tuomarina nostaa esiin kysymyksen heidän lainopillisesta tasosta ja kyvystä soveltaa lakia ja asetuksia erilaisissa riita- ja rikosasioissa. Asianomaisten tyytymättömyys päätöksiin tai tuomarin toimintaan ylipäänsä saattoi johtaa valituksiin ja myös valvovan viranomaisen omatoiminen puuttuminen virkarikkeisiin tai -virheisiin on tuottanut asiakirja-aineistoa, jonka avulla tuomareiden toimia voidaan tutkia. Oikeuslaitoksen näkökulmasta ammattikunnan mainetta pilaavat tuomarit olivat ongelma ja siksi myös kaupunkien tuomareita vastaan nostettiin virkavirhesyytteitä ja niistä langetettiin rangaistuksia.

Hovioikeuksien perustamisesta lähtien kanneviskaalin yksi tehtävä oli valvoa oman hovioikeuspiirinsä kaupunkien alioikeuksien eli raastuvanoikeuden ja kämnerinoikeuden toimien lainmukaisuutta ja toimintaa.[1] Ohjeet virkavirheiden tutkintaan laadittiin 1700-luvun puolivälissä toistuvien valtiopäivävalitusten johdosta ja niitä sovellettiin yhä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Ruotsin kuningas Adolf Fredrikin vuonna 1761 antamassa kuninkaallisessa kirjeessä edellytettiin, että virkaansa huolimattomasti hoitavien, tehtäviään laiminlyövien ja kelvottomien tuomareiden toimet tuli tutkia ja niistä antaa myös rangaistukset, jotta virkansa hyvin hoitavat tuomarit ja virkamiehet välttyisivät asiattomilta syytöksiltä. Ei siis riittänyt, että tuomaria kohtaan nostettiin syyte, vaan siitä oli myös annettava päätös, mikäli rike sitä edellytti. Oli nimittäin osoittautunut, että virkavirhe-epäilyjen käsittely jäi kesken muun muassa siksi, että alioikeuden tuomari ei antanut vaadittua selitystä. Nyt viivyttelystä tuli määrätä uhkasakko. Kuningas edellytti myös, ettei tutkinnassa huomioitaisi vain oikeuden päätösten laillisuutta vaan myös se, että tuomioistuimen toiminta oli lainmukaista ja ettei sen toiminta aiheuttanut tarpeettomia kuluja.[2]

Myös toinen kuningas Adolf Fredrikin viisi vuotta myöhemmin, vuonna 1766 antama ohjauskirje paneutui oikeusjuttujen käsittelyn ja myös hovioikeuden toiminnan tehostamiseen. Kirjeessä todettiin turhautuneena jo olemassa olevien määräysten ohjaavan tuomareiden toimia, mutta niitä ei sovellettu käytäntöön. Juttujen käsittelyn alioikeuksissa todettiin viivästyvän useista eri syistä ja erityisen vakavana pidettiin sitä, että tuomari ei antanut pöytäkirjanotetta, mikä esti valituksen teon. Kuningas totesi, että tuomareille oli harvoin langetettu tällaisesta virheestä määrättyä rangaistusta. Nyt ensimmäisestä tällaisesta virheestä tuli määrätä sakko, toisesta kaksinkertainen sakko ja kolmannesta tuli pidättää tuomari virastaan puoleksi vuodeksi. Myös virkavirhesyyteasioiden käsittelyaikoihin kanneviskaalin virastossa puututtiin. Vuosikausia vireillä olleet jutut tuli saattaa päätökseen ja virkavirheestä epäillylle tuomarille tuli antaa määräaika, tarvittaessa myös uhkasakko, vastineen annolle. Kirjeessä todettiin, että joissakin tuomiokunnissa valvonnan kannalta oleelliset tuomiokirjat olivat jääneet lähettämättä kanneviskaalille useiden vuosien ajan tai jopa kokonaan, ilman että tuomaria oli muistutettu asiasta, hänelle annettu sakkoja viivyttelystä tai, niskoittelun jatkuessa, erotettu määräajaksi virasta.[3] Oikeuslaitoksen tehottomuus, tehtävien ja valvonnan laiminlyönti olivat siis ongelmana niin alioikeuksissa kuin hovioikeudessakin.

Nämä kaksi kuninkaallista kirjettä määrittelivät hyviä käytänteitä niin alioikeuksien kuin hovioikeuden ja sen kanneviskaalinviraston toiminnalle, jotta luottamus oikeusistuimien ja sitä kautta valtiovallan toimiin säilyisi. Virkamiehen luotettavuus ja hänen toimintansa yleisen edun valvojana niin suhteessa valtioon kuin alamaisiin oli tärkeää, kuten myös tehtävien asianmukainen ja viivytyksetön hoitaminen. Moitittavista tai tuomittavista rikkomuksista tuli antaa asiaan kuuluva rangaistus. Rangaistavina rikkeinä pidettiin lainvastaisia päätöksiä, oikeusprosessissa tapahtuneita virheitä ja alamaisille tai kruunulle aiheutuneita ylimääräisiä kustannuksia. Kanneviskaalin tuli valvoa, että oikeudenjakajat antoivat oikeat tuomiot,

toimittivat asiakirjat ajallaan hovioikeuteen tarkastettaviksi ja hoitivat tehtävänsä asianmukaisesti ja viivyttelemättä. Valvonta perustui pitkälti oikeuden pöytäkirjojen jälkikäteistarkastukseen, mutta myös alamaiset, jotka kokivat kärsineensä vääryyttä, saattoivat saada tutkinnan vireille kanneviskaalin virastossa.[4]

Kanneviskaali saattoi päästä virkavirheiden jäljille eri tavoin, joko oman tarkastustoimintansa ansiosta tai remissinä hovioikeudesta. Hän pystyi itse nostamaan jutun raastuvanoikeutta tai kämnerinoikeutta vastaan. Kanneviskaali saattoi muun muassa löytää puhtaaksikirjoitettuja eli renovoituja pöytäkirjoja tai erilaisia luetteloita, kuten toimituskirja- ja sakkoluetteloita, tarkastaessaan niistä virheitä tai havaita vankiloiden vankiluetteloista esimerkiksi virheellisiä päätöksiä tai väärin langetettuja sakkorangaistuksia. Alioikeuksien oikeusprosesseissa saatettiin myös havaita virheitä, kun jutut tulivat alistettuina tai valitusteitse hovioikeuden ratkaistaviksi. Hovioikeus ei voinut korjata virhettä muutoksenhakijan vastaiseksi, ja siksi asiakirjat lähetettiin remissillä kanneviskaalille tiedoksi, niitä toimenpiteitä varten joihin asia antoi aihetta. Näin asia siirtyi syyteharkintaan kanneviskaalinvirastossa. Kanneviskaali oli hovioikeudesta riippumaton sen suhteen, nostiko hän syytteen. Harvinaista ei myöskään ollut, että oikeuskansleri/prokuraattori saattoi edellyttää virkavirhetutkinnan aloittamista.[5]

Kaupunkien hallinto ja tuomarien pätevyysvaatimukset

Kaupunkien hallinto oli Ruotsin ja Suomen yhteisen historian ajoista alkaen eriytetty kaupunkiprivilegioiden ja lainsäädännön nojalla maaseudusta. Maaherra valvoi 1600-luvulta lähtien kaupunkien hallintoa, josta vastasi maistraatti. Viimeistään 1700-luvun puolimaista lähtien kaupunkeja johtivat lainoppineet pormestarit, jotka toimivat puheenjohtajana sekä maistraatissa että kaupungin pääasiallisessa tuomioistuimessa raastuvanoikeudessa. Pormestarien apuna oli joukko raatimiehiä. Heidän juridiselle koulutukselleen ei asetettu yhtä korkeita vaatimuksia, vaan he olivat tavallisesti kaupungissa porvarisoikeuden saaneita kauppiaita. Raastuvanoikeudessa yleisenä syyttäjänä toimi tavallisimmin kaupunginviskaali ja haastemiehenä raastuvanoikeuden vahtimestari tai kaupunginpalvelija. Raastuvanoikeus kokoontui usein, tavallisemmin monta kertaa viikossa, riippuen vireille tulleista asioista. Monissa kaupungeissa toimi myös kämnerinoikeus, joka oman oikeusoppineen puheenjohtajansa johdolla ja useiden porvariston joukosta valittujen apujäsenien avustuksella tutki ja tuomitsi vähäisissä riita- ja rikosasioissa.[6]

Virkamiehen tehtävänhoidon laadulle asetetut vaatimukset eivät ole juuri muuttuneet aikojen saatossa. Oikeuslaitoksen virkamiesten muodollisista pätevyysvaatimuksista annettiin määräys vuonna 1749. Sen mukaan kaikkien tuomarinvirkoja hoitavien tuli suorittaa erityinen oikeudenkäyntitutkinto. Virkojen täytöstä annettiin määräys vuoden 1772 hallitusmuodossa ja vuoden 1789 yhdistys- ja vakuuskirjassa. Ne määrittelivät taidon, ansiot, kokemuksen ja koetellun kansalaiskunnon virkaannimittämis- ja ylennysperiaatteiksi. Henkilön ominaisuudet olivat siis tärkein valintaperuste. Aatelinen syntyperä tai suosikkiasema saattoi auttaa viransaannissa vain, jos niihin voitiin liittää taitavuus.[7]

Raastuvanoikeuden ja kämnerinoikeuden työnjako oli selkeä: raastuvanoikeudessa käsiteltiin henkeä ja kunniaa koskeneet rikosasiat sekä kiinteistökauppoihin liittyneet lainhuudatus- ja kiinnitysasiat, holhous-, perunkirjoitus- ja perintöasiat. Raastuvanoikeuden päätöksistä saattoi valittaa hovioikeuteen. Kämnerinoikeus käsitteli puolestaan merkitykseltään vähäisiä velka- ja riita-asioita sekä erilaisia järjestysrikkomuksia, kuten tappeluita ja juopumusrikkeitä. Kämnerinoikeuden päätöksistä pystyi valittamaan raastuvanoikeuteen.[8]

Kaupunkihistorioitsijat ovat kautta aikojen kiinnittäneet runsaasti huomiota kaupunkien hallintoon ja virkamiesten tehtävänhoitoon. Kiinnostus on kohdistunut pormestareihin, raatimiehiin, kaupunkien vanhimpiin sekä muihin kaupungin palkkalistoilla olleisiin toimihenkilöihin. Erityisesti hallinnon ja

oikeudenhoidon sujuvuuden kannalta avainasemassa olleita pormestareita on tutkittu varsin runsaasti. H.J Boström on tutkinut useiden Suomen kaupunkien pormestareita 1800-luvulla,[9] ja Ilkka Mäntylä on tutkinut pormestarin vaaleja ja valintaa 20 kaupungissa vuosina 1720–1808.[10]

Tutkimuksen rajaus

Korruptio ja huono hallinto -tutkimushankkeen osana myös Vaasan hovioikeuspiiriin kuuluvien joidenkin kaupunkien raastuvanoikeuksien ja kämnerinoikeuksien virkavirheet on otettu luupin alle. Tutkimukseeni on valittu neljä Pohjanmaan kaupunkia: lääniensä pääkaupungit Oulu ja Vaasa, sekä Kokkola ja Tornio. Oulu oli saanut kaupunkiprivilegiot vuonna 1605 ja Vaasa vuotta myöhemmin, 1606. Oulussa oli 1810-luvulla noin 3 000 asukasta ja vuonna 1880 väkiluku oli 9700 henkeä. Vaasassa oli 1810 noin 2 400 ja vuonna 1880 liki 6 300 asukasta. Kokkola sai vuonna 1620 kaupunkioikeudet ja Tornio vuotta myöhemmin, 1621. Kokkolan asukasluku vuonna 1810 oli noin 1 600. Kaupunki kasvoi hitaasti ja vuonna 1880 asukasluku oli 2 170. Tornion vastaavat luvut olivat 700 ja 970.[11] Tutkimuksen varsin homogeenisen lähdeaineiston muodostaa Vaasan hovioikeuden kanneviskaalin arkisto, jota hyödynnetään pitkän aikavälin ja vertailun mahdollisuuksien avulla.

Raastuvanoikeus oli kaikille keskeisin tuomioistuin, ja Torniota lukuun ottamatta niissä toimi 1800-luvulla myös kämnerinoikeus. Tarkastelen seuraavassa Vaasan hovioikeudessa toimineiden kanneviskaalien tuottaman aineiston avulla kaupunkien alioikeuksien toimintaa viidellä viisivuotisjaksolla. Tornio kuului aina vuoteen 1809 saakka Svean hovioikeuden tuomiopiiriin, joten kaupunki tulee mukaan tutkimukseen vasta mainitun vuoden jälkeen. Analysoin aineistoja vuosilta 1780–1784, 1805–1809, 1830–1834, 1855–1859 ja 1880–1884. Tutkimuksen ensimmäinen ajanjakso sijoittuu vuonna 1775 perustetun Vaasan hovioikeuden toiminnan alkuvuosiin. Mittavan arkistoaineiston vuoksi tutkimukseen on valittu viisi viisivuotisjaksoa 20 vuoden välein, joista viimeinen sijoittuu 1880-luvulle. Ensimmäinen tutkimusajanjakso sijoittuu Ruotsin ajalle, muut neljä autonomian ajalle. Valtiolliset muutokset vuonna 1809 eivät vaikuttaneet kaupunkien hallinnon tai oikeuslaitoksen toimintaan vaan toiminta jatkui Ruotsin lainsäädännön ja perinteiden mukaisesti.

Kanneviskaali käynnisti tutkimuskaupungeissa kaikkiaan 51 tutkintaa epäillyistä virkavirheistä valitulla ajanjaksolla. Jutuista 34 käsitteli raastuvanoikeuksien toimintaa ja 17 kämnerinoikeuksia. Juttujen määrä nousi 1830-luvulla ja oli suurimmillaan kahdella viimeisellä tarkastelujaksolla (1855–1859 ja 1880–1884). Kaikkiaan kanneviskaalin virastossa pantiin vireille mainittuina viisivuotisjaksoina yli 400 juttua (taulukko 1).

Taulukko 1. Kanneviskaalin syytteet Vaasan, Kokkolan, Oulun ja Tornion oikeusistuimia vastaan vuosina 1780–1784, 1805–1809, 1830–1834, 1855–1859 ja 1880–1884.

	1780–1784	1805–1809	1830–1834	1855–1859	1880–1884	**Yhteensä**
Vaasan raastuvanoikeus	-	1	-	1	3	**5**
Vaasan kämnerinoikeus	1	-	-	-	-	**1**
Kokkolan raastuvanoikeus	1	-	1	5	2	**9**
Kokkolan kämnerinoikeus	-	-	-	4	-	**4**
Oulun raastuvanoikeus	2	1	1	1	4	**9**
Oulun kämnerinoikeus	-	3	3	6	-	**12**
Tornion raastuvanoikeus	-	-	5	2	4	**11**
Yhteensä	**4**	**5**	**10**	**19**	**13**	**51**

Lähteet: Vaasan raastuvanoikeus: 21.6.1809, Virkasyyteluettelot 1809–1819, Ae:4; 8.11.1859 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; 24.4.1883, 19.7.1883, 3.5.1884, Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Vaasan kämnerinoikeus: 13.12.1780 fol. 65v, Virkasyyteluettelot 1777–1792, Ae:2; Kokkolan raastuvanoikeus: 23.9.1783 fol. 99v, Virkasyyteluettelot 1777–1792, Ae2; 24.5.1833, Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; 19.12.1856, 28.4.1857, 25.9.1857, 25.11.1857, Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 18.7.1881, 5.2.1884 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Kokkolan kämnerinoikeus: 13.8.1856, 3.11.1857, 27.8.1858, Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 28.2.1859, Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; Oulun raastuvanoikeus: 20.12.1781 fol. 73, 11.6.1783 fol. 95–95v, Virkasyyteluettelot 1777–1792, Ae:2; 30.3.1805 fol. 369–370, Virkasyyteluettelot 1793–1807, Ae:3; 17.12.1833 Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; 29.8.1859 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; 11.5.1880, Virkasyyteluettelot 1875–1880, Ae:10; 2.9.1882, 31.3.1883, 23.11.1883, Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:1; Oulun kämnerinoikeus: 18.2.1805 fol. 368–368v, 30.3.1805 fol. 369–370, 28.5.1805 fol. 376–376v, Virkasyyteluettelot 1793–1807, Ae:3; 10.3.1830, 23.5.1833, 17.12.1833, Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; 3.9.1857, 21.10.1857, Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 3.5.1859, 8.12.1859, 10.12.1859, Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; Tornion raastuvanoikeus: 20.4.1831, 19.1.1832, 18.3.1833, 24.5.1833, 17.12.1833, Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; 11.6.1857, 1.9.1857, Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 21.7.1880, Virkasyyteluettelot 1875–1880, Ae:10; 26.1.1881, 16.1.1883, 2.10.1883, Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

Lähes virheetöntä viranhoitoa Vaasassa

Vaasan alioikeudet saivat tutkimusjaksolla kanneviskaalilta hyvin puhtaat paperit, sillä raastuvanoikeuden toiminta joutui syyniin vain viisi kertaa ja kämnerinoikeuden kerran. Silti ainakin kämnerinoikeuden osalta tilanne oli 1700-luvun lopulla kuitenkin ollut edellä havaittua kehnompi. Ensimmäisellä tutkimusjaksolla 1780–1784 kämnerinoikeuden puheenjohtaja Johan Eklund koki saman kohtalon kuin hänen edeltäjänsä

Gabriel Salin, joka oli erotettu virastaan vuonna 1775. Eklundin todettiin muun muassa vaatineen liikaa korvauksia pöytäkirjanotteista ja pöytäkirjatkin oli vuonna 1780 havaittu keskeneräisiksi. Eklund säästyi kuitenkin lisärangaistuksilta, sillä päätöksenteon aikaan hänet oli jo erotettu ja myös pöytäkirjat oli saatu täydennettyä.[12]

Vaasassa raastuvanoikeus sen sijaan saattoi luottaa pormestariensa asiantuntemukseen. Tutkimusajanjaksolla 1805–1809 kanneviskaali muistutti ainoastaan siitä, että aatelisen perukirja tuli säätyprivilegioiden perusteella toimittaa Vaasan hovioikeuteen.[13] Seuraavan kerran huomautettavaa tuli vasta 1850-luvulla. Marraskuussa 1859 hovioikeus tutki pormestari Gustaf Withanderin (1813–1875) ja neljän raatimiehen viranhoitoa. Pormestari välttyi rangaistukselta, mutta raatimiehille langetettiin 10 taalerin eli 4,80 hopearuplan[14] sakot: syynä oli eräässä velkomisjutussa myönnetty kiinnitys kaupungin lahjoitusmaalle, jonka myöntämisen raatimiehet olivat äänestyspäätöksellään mielivaltaisesti halunneet estää.[15]

Viimeisellä tutkimusjaksolla 1880–1884 Vaasan raastuvanoikeutta koskevia virkavirhetutkintoja pantiin vireille kolme. Vaasan hovioikeuden vuonna 1883 tekemän arkistontarkastuksen johdosta jo lakkautetun kämnerinoikeuden ja raastuvanoikeuden pöytäkirjojen arkistoinnista löytyi runsaasti puutteita. Pöytäkirjojen puhtaaksikirjoittaminen oli työlästä, ja siksi jotkut kämnerinoikeuden puheenjohtajat Vaasassa olivatkin pyytäneet palkankorotusta, jotta he pystyivät palkkaamaan itselleen apulaisen.[16] Arkistontarkastuksessa ilmeni, että kämnerinoikeuden pöytäkirjat oli sidottu vuoteen 1863, mutta sen jälkeen sadat asiat olivat jääneet keskeneräisiksi. Kämnerinoikeuden viimeinen puheenjohtaja, varatuomari Johan Kristian Svanljung (1829–1891) tuomittiin maksamaan 10 taaleria sakkoa jokaisesta pöytäkirjasta, joiden asiallisen kokoamisen hän oli laiminlyönyt, eli yhteensä 160 taaleria. Lisäksi hänet määrättiin täydentämään pöytäkirjat vuoden 1884 loppuun mennessä ja puhtaaksikirjoittamaan myös raastuvanoikeuden toisen osaston pöytäkirjat vuodesta 1869 alkaen kahden vuoden sisällä ja toimittamaan ne Vaasan hovioikeuteen. Työn vauhdittamiseksi määrättiin 200 markan uhkasakko. Lisäksi Svanljung ja raatimiehet olivat ratkoneet asioita oikeudenkäyntisääntöjen vastaisesti, eivätkä he olleet antaneet pöytäkirjanotteita asianmukaisesti. Tästä virheestä Svanljung ja raatimiehet tuomittiin jälleen sakkoihin.[17] Sakkoja tuli myös Loviisa Taipaleelle langetetusta väärästä tuomiosta: hovioikeus totesi, ettei Loviisaa voitu tuomita murrosta, koska kauppias Hartmanin pesutuvan avainta oli säilytetty oven ulkopuolella.[18]

Myös kolmas raastuvanoikeutta koskeva juttu koski murtovarkautta. Prokuraattori määräsi kanneviskaalin selvittämään keväällä 1884, kuinka murtotuomiostaan valittanut ilmajokelainen Sofia Vähämäki oli saanut kaksinkertaisen rangaistuksen. Sofialle tuomitut 14 paria piiskoja oli muutettu 16 vuorokauden vankeusrangaistukseksi keisarin päätöksellä, mutta kun hän oli rangaistuksen kärsittyään palannut kotiin Ilmajoelle, oli nimismies Jernberg pannut täytäntöön häpeärangaistuksen. Ilmajoen käräjillä vakavasta virkavirheestä eli pahoinpitelystä syytetty nimismies Jernberg oli vapautettu syytteestä ja korvausvelvollisuudesta, mutta kanneviskaali Knut Åkesson oli kuitenkin sitä mieltä, että Sofian virheelliseen rankaisemiseen syypäitä tuli rangaista. Kanneviskaalin selvityksen mukaan Vaasan pormestari Isidor Taucher (1847–1916) oli virheellisesti tuominnut Sofian raipparangaistukseen ja maaherra Wrede ja varalääninsihteeri Liljeblad olivat laiminlyöneet antaa Sofialle todistuksen kärsitystä vankeusrangaistuksesta. Maaherra ja varalääninkamreeri Holmström olivat allekirjoittaneet nimismies Jernbergille lähteneen kirjeen, jossa Sofian piiskaus määrättiin pantavaksi täytäntöön. Hovioikeus tuomitsi Wreden, Taucherin, Liljebladin ja Holmströmin maksamaan Sofialle kärsimyskorvauksena 300 markkaa ja oikeudenkäyntikuluina sekä todistajien palkkioina ja syyttäjän kuluina 84,42 markkaa. Kruununnimismies Jernbergille langetettiin 100 markan lisäsakko, koska hänen olisi pitänyt ymmärtää, että vapaalla jalalla oleva Sofia oli jo kärsinyt rangaistuksensa.[19]

Vaasassa kanneviskaalin käsittelyyn päätyneet jutut olivat tutkimusjaksolla harvassa. Kuten edellä mainittiin, kaksi kämnerinoikeuden puheenjohtajaa erotettiin tehtävästään 1700-luvun loppupuolella. Lisäksi esimerkiksi vuonna 1799 kämnerinoikeuden puheenjohtajan virkaan nimitetty hovioikeuden auskultantti Gustav Lagus (1772–1811) joutui eroamaan viimein vuonna 1804, kun kanneviskaali nosti häntä vastaan useita syytteitä[20] Virkavirheiden vähäisyyttä saattaa selittää Vaasan hovioikeuden perustaminen ja toiminta kaupungissa, mikä todennäköisesti helpotti vastuutehtäviin valittavien pätevien henkilöiden rekrytoinnissa.[21]

Kokkolan pormestari ja kämnerinoikeuden puheenjohtaja kanneviskaalin silmätikkuina

Kokkolan raastuvanoikeutta koskevia juttuja tuli valittujen tutkimusajanjaksojen aikana vireille kaikkiaan yhdeksän ja vuosina 1833–1864 toiminutta kämnerinoikeutta koskevia juttuja neljä.

Vuonna 1783 raastuvanoikeus joutui selittämään hovioikeudelle toimiaan jo edesmenneen kauppias Gustaf Gronovin velkojen ulosotosta. Raastuvanoikeus oli määrännyt kaupunginviskaali Johan Henneliuksen, kaupunginpalvelija Isak Solinin ja vahtimies Anders Järnforsin murtautumaan Gronovin vaimon Anna Catharina Stickseniuksen talossa olevaan Gronovin käytössä olleeseen kamariin ja tekemään takavarikon. Puolisoiden välinen asumusero oli raastuvanoikeuden käsittelyssä, ja Stickeniuksen mukaan hänelle kuuluvaa omaisuutta oli ulosotettu Gronovin yksityisten velkojen korvaamiseksi. Hovioikeus totesi virheitä tapahtuneen niin ulosotossa, takavarikoidun omaisuuden inventoimatta jättämisessä kuin raastuvanoikeuden käsittelyssä. Lisäksi pormestari Peldan havaittiin esteelliseksi käsittelemään juttua, sillä hän oli aikanaan antanut luvan murtautua kamariin ja takavarikoida omaisuutta. Kaiken kukkuraksi Stickseniuksen laatima valituskin oli jätetty huomiotta. Puolueeton tuomari määrättiin selvittämään omaisuus- ja asumuseroasiaa: lopulta pormestari Peldan ja raatimiehet saivat sakot.[22]

Gabriel Henrik Peldan (1731–1793) ei suinkaan ollut pormestarina kokematon. Ilmajoen kirkkoherran Gabriel Peldanin ja hänen vaimonsa Magdalena Mollinin poika oli opiskellut Uppsalan yliopistossa, auskultoinut Turun hovioikeudessa ja työskennellyt hovioikeuden ylimääräisenä kanslistina ennen siirtymistään Vaasan virkaatekeväksi pormestariksi vuonna 1761. Vuonna 1765 hänet oli nimitetty Uudenkaarlepyyn pormestariksi ja Kokkolan pormestariksi hänet valittiin vuonna 1768.[23]

Ajanjaksolla 1830–1834 Kokkolan raastuvanoikeutta vastaan nostettiin vain yksi virkavirhesyyte, josta myös langetettiin tuomio. Toukokuussa 1833 kanneviskaali totesi, ettei vuosien 1828–1831 tuomiokirjoja ollut toimitettu hovioikeuteen.[24] Pormestarina toimi tuolloin kokkolalaisen kauppiaan ja raatimiehen Johan Wingen poika Hans Pehr Winge (1770–1836). Filosofian maisteri H. P. Winge oli suorittanut auskultoinnin Turun hovioikeudessa, jossa hän toimi myös notaarina. Hän oli myös Turun akatemian talousopin dosentti ja toimi konsistorin amanuenssina. Kokkolan pormestarina hän toimi vuosina 1806–1836. Winge hoiti sivutoimena virkaatekevän laamannin tehtäviä Karjalan laamannikunnassa vuodesta 1810, ja hän oli ollut valtiopäivämiehenä Porvoon valtiopäivillä 1809. Hänen puolisonsa oli Pietarsaaren pormestarin tytär Katarina Häggström, jonka veli toimi Kokkolan kämnerinoikeuden puheenjohtajana.[25]

Kämnerinoikeus oli perustettu Kokkolaan niinkin myöhään kuin vuonna 1833. Aloitteen teki senaatin prokuraattori Carl Walleen, joka perusteli esitystään Kokkolan kaupungin kasvunäkymillä. Aivan varauksetonta kannatusta hänen esityksensä ei saanut, sillä kämnerinoikeuden puheenjohtajan palkka tiesi lisämenoja kaupungille. Porvariston ja maistraatin tuella aloite kuitenkin eteni, ja keisarin päätöksellä kämnerinoikeus saattoi aloittaa toimintansa.[26]

Kaksi henkilöä ehti toimia Kokkolan kämnerinoikeuden puheenjohtajana. Vaasan hovioikeuden auskultantti Gustaf Napoleon Spolander (1806–1854) hoiti virkaa vuosina 1833–1837, ennen kuin hänet nimitettiin Kokkolan pormestariksi.[27] Spolander ei joutunut kämnerinoikeuden puheenjohtajan toimessaan asioimaan kanneviskaalin kanssa kuten hänen seuraajansa Karl Vilhelm Häggström (1798–1864). Häggström oli lainoppinut hovioikeuden auskultantti, ja hän hoiti kämnerinoikeuden puheenjohtajan virkaa vuodesta 1838 aina kuolemaansa saakka. Häggströmin kuoltua virkaa ei enää täytetty, ja keisari hyväksyi Kokkolan kämnerinoikeuden lakkauttamisen vuonna 1864.[28]

Häggström joutui asioimaan kanneviskaalin kanssa useasti virkakaudellaan,[29] ja tutkimusajanjaksolla 1855–1859 hän vastasi kanneviskaalille neljässä jutussa. Vuonna 1856 hän sai sakot, koska hän oli antanut liian lievän rangaistuksen näpistyksestä ja murrosta,[30] vuonna 1858 hän sai vakavan huomautuksen, koska sakkorangaistuksia ei ollut kirjattu sakkoluetteloon,[31] ja vuonna 1859 hän sai jälleen sakot, koska hän oli tuominnut taskuvarkaan ainoastaan raipparangaistukseen, vaikka Kokkolan markkinoilla iskenyt tekijä oli kaiken lisäksi vielä melunnut ja tapellut markkinarauhan aikaan; näin rangaistuksen olisi pitänyt olla huomattavasti ankarampi. Varas olisi pitänyt myös tuomita korvaamaan varastamansa rahat.[32] Laajin hänen virkatoimiensa tutkinta tehtiin prokuraattorin vierailun yhteydessä vuonna 1857. Kaikkiaan viisi kämnerinoikeuden tuomiota, joista yksi koski piian karkaamista palveluksesta, yksi rahtikirjan väärennystä, yksi merimiesten tappelua ja kaksi metsänhakkuuta kaupungin mailta, tutkittiin. Piika oli tuomittu väärin maksamaan takaisin palkkansa isännälleen. Lankkujen määrän asiakirjaan väärentäminen olisi pitänyt käsitellä raastuvanoikeudessa, ja merimiesten tappelusta oli annettu liian ankara rangaistus kuten toisesta metsänhakkuujutusta, joka oli myös tutkittu huolimattomasti. Toisesta metsänhakkuusta annettu tuomio oli taasen liian lievä. Häggström tuomittiin näistä virheellisistä tuomioista ja huolimattomasta asiankäsittelystä sakkoihin.[33]

Hämmästyttävää on, että Häggström sai kuitenkin jatkaa virkansa hoitamista lukuisista virkavirheistään huolimatta. Tämä saattoi olla hänen arvostetun, jo edesmenneen isänsä, Pietarsaaren pormestarin, asessori Lars Petter Häggströmin tai jo myös hänen edesmenneen lankonsa pormestari Wingen ansiota. Osasyynä voi olla myös se, että kynnys tuomarin erottamiseen oli todella korkea. Tosin Vaasassa kämnerinoikeuden puheenjohtajat olivat saaneet tehdä tilaa toisille 1700-luvun lopulla.

Ajanjaksolla 1855–1859 kanneviskaali tutki myös viittä Kokkolan raastuvanoikeuden juttua. Varapormestarina toimi vuosina 1854–1864 pietarsaarelaisen kauppalaivurin poika, varatuomari Berndt Kilian Roos (1822–1874). Myös Roos oli auskultoinut Vaasan hovioikeudessa. Kokkolan kaupungin historiassa todetaan, että pöytäkirjat ja kirjekonseptit ovat hänen ajaltaan epätäydelliset, mikä saattoi johtua hänen sairaudestaan.[34] Joulukuussa 1856 kanneviskaali tuomitsi sakkoja useille alioikeuksille, koska pöytäkirjoja ei oltu toimitettu määräajassa hovioikeuteen, ja tuolloin todettiin myös Kokkolan vuoden 1855 pöytäkirjojen puuttuvan.[35] Seuraavana vuonna Roos ja kolme raatimiestä tuomittiin laiminlyönnistä valtion ja kauppias Gustaf Lithénin välisessä merioikeusjutussa, sillä tuomion julistamisessa oli viivytelty seitsemän kuukautta. Virhe oli paljastunut hovioikeuden käsitellessä vetojuttua. Roos ja raatimiehet tuomittiin jälleen sakkoihin. Samassa yhteydessä Roos sai myös sakot siitä, ettei hän ollut toimittanut Kalajoen maanjako-oikeuden pöytäkirjaa hovioikeuteen ja maanmittaustoimistoon.[36]

Kolmas juttu tuli vireille syksyllä 1857, kun talollisen poika Johan Jakobinpoika Hannin rahanväärennösjuttu alistettiin hovioikeuden päätettäväksi. Pormestari Roos sai jälleen 20 taaleria ja raatimiehet Forsén ja Sneckendahl kumpikin viisi taaleria sakkoa, koska raastuvanoikeuden pöytäkirja oli huolimattomasti laadittu ja koska tuomio oli julistettu vain syyttäjän läsnä ollessa. Kahta muuta raatimiestä kohtaan esitetyt syytteet raukesivat, koska he olivat kuolleet. Raastuvanoikeuden virheiden todettiin viivästyttäneen asian käsittelyä.[37]

Myös neljäs ja viides syyte nostettiin vielä vuoden 1857 aikana, ja näissäkin jutuissa Roos sekä raatimiehet saivat sakkorangaistukset. Asiat tulivat vireille, kun tullihallitus oli tehnyt prokuraattorille ilmiannon kahdesta virkavirheestä. Ensimmäinen koski laivuri Rosenbergin tapausta. Hän oli saanut raastuvanoikeuden päätöksen, ei 10 päivän kuluessa, kuten asiaan kuului, vaan viiden kuukauden viipeellä. Toinen juttu koski arkangelilaisilta talonpojilta tehtyä takavarikkoa. Kanneviskaali todensi seuraavat virkavirheet: jutun käsittely raastuvanoikeudessa oli viivästynyt ja oikeusprosessissa oli tapahtunut virheitä, koska päätös oli annettu ilman, että tavaroiden omistajia tai takavarikon tekijää oli kuultu tai että he olivat läsnä oikeudessa. Lisäksi tavaroiden omistajat olisi pitänyt tuomita maksamaan neljännes tavaroiden arvosta sakkoa 28.5.1839 annetun keisarillisen salakuljetusta ja tullipetoksia koskevan asetuksen mukaisesti.[38]

Jaksolla 1880–1884 kanneviskaali selvitti kaksi juttua, joista ensimmäinen virisi kun kanneviskaali tarkasti raastuvanoikeuden pöytäkirjaa. Asiassa tuomittiin sakot Kokkolan pormestarina vuosina 1868–1886 toimineelle Mathias Jaatiselle (1834–1907), koska tämä oli tuominnut juopuneena kadulla huutaneen miehen sakkorangaistuksen, joka vankeusrangaistukseksi muunnettuna oli ollut neljä päivää lyhyempi kuin laki edellytti. Jaatinen selitti kirjanneensa sakot väärin, mutta myös hänen antamansa tuomio oli virheellinen.[39]

Toinen juttu koski rahanväärennöstä, ja se tuli kanneviskaalin virastoon vireille alistettuna asiana hovioikeuskäsittelyn kautta. Kaksi miestä oli vangittuna ja syytettynä 1880-luvun alkupuolella väärennettyjen 100 markan seteleiden painamisesta. Rahoilla oli yritetty maksaa velkaa ja ostaa hevosia maakunnassa. Asiaa oli siirrelty Kokkolan raastuvanoikeuden ja useiden kihlakunnanoikeuksien välillä ilman päätöstä, mikä oli vastoin oikeudenkäyntijärjestystä. [40]

Kokkolan kämnerinoikeuden lyhyen toimintakauden aikana kanneviskaali joutui useasti puuttumaan sen toimintaan Karl Häggströmin puheenjohtajuuskaudella. Jutuista vain osa tuli vireille valittuina tutkimusajanjaksoina, mikä tietysti koskee myös muita nyt tutkimuksen kohteena olevien kaupunkien tuomareita. Useista virantoimitukseen liittyvistä virheistä huolimatta Häggström sai hoitaa virkaansa ja korvata toistuvat virheensä sakoilla. Raastuvanoikeutta koskevia juttuja tuli eniten vireille 1850-luvulla pormestari Berndt Roosin virkakaudella. Jotkut laiminlyönnit, kuten asioiden käsittelyn viivästyminen tai puutteet pöytäkirjoissa, saattoivat johtua hänen sairaalloisuudestaan, mutta virkavirheitä tapahtui myös oikeusprosesseissa, tuomioiden ja päätösten julistamisessa.

Virkavirheet kasaantuvat myös Oulussa

Edetessä Vaasasta pohjoiseen päin virkavirhe-epäilyt lisääntyvät. Oulun kaupungin alioikeuksia vastaan nostettiin kaikkiaan 21 juttua tutkittavana olevien viiden viisivuotisjakson aikana. Niistä yli puolet eli 12 koski Ouluun vuonna 1801 perustettua kämnerinoikeutta.[41]

Ensimmäisellä tutkimusjaksolla 1780–1784 Vaasan hovioikeus otti käsiteltäväkseen kaksi Oulun raastuvanoikeutta koskevaa juttua, joissa alioikeuden tuomarit määrättiin sakkorangaistuksiin. Ensimmäinen juttu koski perinnönjakoriitaa, joka oli tullut hovioikeuteen vetojuttuna. Hovioikeus totesi, että pormestari Samuel Heikel ja raatimiehet olivat käsitelleet asiaa ilman, että velkojat olivat olleet paikalla. Heikel sai 20 taalerin sakot ja neljä raatimiestä kukin 10 taalerin sakot. Kaksi raatimiestä sai viiden taalerin sakot, koska he olivat osallistuneet asian käsittelyyn vain yhdessä kokouksessa.[42]

Myös toisessa hovioikeuteen vetoasiana tulleessa jutussa Heikel ja viisi raatimiestä saivat sakot ja joutuivat maksamaan kauppalaivurin oikeudenkäyntikulut. Raastuvanoikeus syyllistyi asiassa vuodelta

1748 olevan kauppalaivureita ja merimiehiä koskevan kuninkaallisen säännön rikkomiseen estäessään lastatun laivan lähdön satamasta. Raastuvanoikeus oli myös virheellisesti kehottanut laivuria jättämään valituksensa maaherralle ja vasta sen jälkeen valittamaan asiassa hovioikeuteen. Oikea marssijärjestys olisi ollut maksaa veto suoraan hovioikeuteen.[43] Samuel Heikel (1739–1786) oli oululaisen kauppiaan poika, entinen raatimies ja kaupunginnotaari. Hänet valittiin vuonna 1777 Oulun pormestariksi. Hän oli opiskellut Uppsalassa ja Turussa, mutta hän ei ollut auskultoinut hovioikeudessa, mitä viran pätevyysvaatimukset edellyttivät.[44]

Vuosina 1805–1809 Oulun raastuvanoikeuden ja kämnerinoikeuden puheenjohtajat saivat rangaistukset liian korkeiden tullimaksujen perinnästä. Väärinkäytös paljastui hovioikeuden alistusasian yhteydessä vuonna 1805. Kämnerinoikeus sai sakot ja pormestari Olof Eric Liljedalin johtama raastuvanoikeus ankaran huomautuksen.[45] Liljedal (1756–1814) oli auskultoinut Vaasan hovioikeudessa, ja hän oli myös toiminut Vaasassa kämnerinoikeuden puheenjohtajana sekä pormestarin viransijaisena. Liljedal oli myös hakenut Vaasan pormestarin virkaa vuonna 1782, mutta pormestarin virka avautui hänelle vasta Oulussa, kun hän lupautui elättämään edeltäjänsä lesken. Vuonna 1811 Liljedal valittiin Vaasan hovioikeuden kanneviskaaliksi.[46] Merkintä virkavirheestä ansioluettelossa ei siis estänyt hänen urakehitystään. Kämnerinoikeus sai tutkimusajanjaksolla 1805–1809 vielä kaksi syytettä, joista ensimmäinen koski liian ankaraa rangaistusta. Asia tuli oikeuskanslerin kautta kanneviskaalin käsittelyyn.[47] Toinen juttu koski kämnerinoikeuden puheenjohtajan Ephraim Cajanuksen (1772–1842) ja tullinhoitaja Humblen käsirysyä. Hovioikeus ei ottanut miesten toisiaan kohtaan tekemiä valituksia käsiteltäväksi, vaan ilmoitti, että asia on selvitettävä kämnerinoikeudessa. Humble sai kuitenkin 20 hopeataalerin sakot, koska hän oli käyttänyt epäasiallista kieltä raastuvanoikeudelle ja Cajanukselle lähettämässään kirjelmässä.[48] Oikeuden halventaminen ei jäänyt siis ilman rangaistusta.

Kämnerinoikeus suoritti vakavimmissa rikosasioissa esitutkinnan, ennen kuin juttu meni raastuvanoikeuden ratkaistavaksi. Ajanjaksolla 1830–1834 kämnerinoikeuden puheenjohtajaa, varatuomari August Appelgreniä (1794–1846) syytettiin siitä, ettei tämä ollut toimittanut varkaudesta ja tappelusta syytettyä kauppa-apulaista koskevia tutkinta-asiakirjoja raastuvanoikeuteen, minkä vuoksi asian käsittely oli viivästynyt vuodella. Hovioikeus tuomitsi Appelgrenin 40 taalerin sakkoon.[49] Vuonna 1833 Appelgren tuomittiin vastaavaan sakkoon, koska vuosien 1830–1831 tuomiokirjat olivat edelleen toimittamatta hovioikeuteen. Saman vuoden lopulla hän sai myös muistutuksen vuoden 1832 tuomiokirjan toimittamatta jättämisestä hovioikeuteen.[50] Myös Oulun raastuvanoikeus sai vastaavasta laiminlyönnistä sakot vuonna 1834. [51] Appelgrenistä tuli vuonna 1836 Oulun pormestari, ja hän toimi myös Limingan ja Kalajoen maanjako-oikeuden puheenjohtajana.[52] Virkavirheet eivät näytä turmelleen hänenkään mainettaan.

Myös tutkimusajanjaksolla 1855–1859 raastuvanoikeus selvisi vain yhdellä rangaistuksella. Pormestari, varatuomari Johan Fredrik Borgille (1825–1883) langetettiin 10 taalerin sakkorangaistus virkavirheestä. Kanneviskaali huomasi tarkastaessaan Oulun kruununvankilan maaliskuun 1859 vankiluetteloa, että Borg oli muuntanut varattoman, itsepanttauksesta tuomitun torpparin sakkorangaistuksen neljä päivää lyhyemmäksi vankeustuomioksi, kuin rikos edellytti.[53] Sakkorangaistuksen muuntaminen oikean pituiseksi vapausrangaistukseksi tuotti monelle muullekin tuomarille vaikeuksia, mutta kanneviskaalin tarkastustoiminnassa tällaisiin virheisiin, joiden tarkoituksena saattoi joissain tapauksissa olla rangaistuksen kohtuullistaminen, oli ilmeisen helppo tarttua.

Samalla ajanjaksolla Oulun kämnerinoikeutta vastaan nostettiin kuusi juttua. Ensimmäinen koski kämnerinoikeuden puheenjohtajana vuosina 1835–1853 toimineen varatuomari Gustaf Emeleuksen (1792–1863) pöytäkirjanpitoa. Isonkyrön kirkkoherran Nils Aejmelaeuksen poika Emeleus oli tuomarintutkinnon suoritettuaan auskultoinut Vaasan hovioikeudessa ja toiminut Oulun raastuvanoikeuden notaarina.[54]

Emeleuksen laiminlyönnit olivat vasta hänen virkauransa jälkeen vuodesta 1857 kanneviskaalin perinpohjaisen selvityksen kohteena, koska pöytäkirjoista puuttui 1 125 pykälää. Emeleus selitti prokuraattorille jättäneensä pois pöytäkirjoista sellaiset jutut, joista ei annettu otteita asianosaisille tai joita ei ollut alistettu raastuvanoikeudelle, mutta että hänellä oli kuitenkin tallella näidenkin juttujen asiakirjat ja memoriaalit. Kanneviskaalille lähetetyt pöytäkirjat oli laadittu siten, että jokaisen istunnon pykälät alkoivat numerolla yksi eikä poisjätettyjä juttuja ollut numeroitu, joten virhettä ei voinut huomata, totesi kanneviskaali Peter Björkelund. Emeleus sai kolme vuotta aikaa laatia ja täydentää kaikki 19 vuoden aikana laaditut pöytäkirjat. Sakkoja tuomittiin 24 ruplaa ja lisäksi 50 ruplan uhkasakko. Marraskuussa 1861 uhkasakko pantiin maksuun ja määrättiin uusi määräaika. Kesäkuussa 1862 Emeleus ilmoitti, että kaikki memoriaalipöytäkirjat olivatkin teillä tietymättömillä. Kanneviskaali vaati, että joko todistajien tai Emeleuksen itse tuli valalla todistaa asiakirjojen joutuneen hukkaan ja ettei hän ollut itse syyllinen asiakirjojen hävittämiseen.[55] Emeleus kuoli 71 vuoden iässä vuonna 1863, ja jutun käsittely hovioikeudessa raukesi.

Vuonna 1857 kanneviskaali nosti syytteen kämnerinoikeuden puheenjohtajaa, varatuomari Johan Sevónia (1818–1867) vastaan. Aikaisempi puheenjohtaja Edvard Sandman (1829–1890) oli laatinut allekirjoittamattoman tutkintapöytäkirjan Sevónille, mutta tämä ei ollut toimittanut sitä edelleen raastuvanoikeuteen, ja kaksi miestä oli istunut 37 päivää vangittuna ilman, että heitä oli voitu tuomita tai että he olisivat voineet valittaa hovioikeuteen. Sevónille tuomittiin sakot, ja hänen tuli myös korvata vankien ylläpito. Kun vielä raatimies Fellman ja varakaupunginviskaali Hartman ilmoittivat Sevónin olleen juopuneena kämnerinoikeuden kokouksessa elokuussa 1857, tuomittiin Sevón menettämään tuomarinvirkansa kahdeksi vuodeksi.[56] Sevón sai kovan tuomion virkavirheistään. Ilmeisesti juopumus viranhoidossa oli raskauttavin asianhaara, sillä samaan aikaan Kokkolan kämnerinoikeuden puheenjohtaja sai jatkaa virassaan useista virkavirheistä huolimatta.

Vuonna 1859 Oulun kämnerinoikeuden puheenjohtajana jälleen toiminut Sandman tuomittiin 30 taalerin sakkoon tuomarinviran virheellisestä hoitamisesta. Juttu oli maannut kämnerinoikeudessa puolitoista vuotta, ennen kuin se oli alistettu raastuvanoikeuden käsittelyyn. Juttu koski vangittuna ollutta miestä, joka oli päässyt pakenemaan kaupungin putkasta huolimattoman vartioinnin vuoksi.[57] Vuonna 1859 seuraava kämnerinoikeuden puheenjohtaja, varatuomari Jakob Kranck (1822–1899) sai kolme virkasyytettä. Prokuraattorin vireille panema ensimmäinen juttu koski leimaamattoman mitan käytöstä annettua liian lievää rangaistusta, josta Kranck sai 10 taaleria sakkoa.[58] Muut kaksi virhettä, joista myös tuomittiin yhteensä 20 taalerin sakot, tulivat esiin kanneviskaalin ja prokuraattorin toimesta. Kranck oli muuntanut sakkorangaistukset virheellisesti toisessa tapauksessa 10 ja toisessa kaksi päivää pidemmäksi vankeustuomioiksi kuin oikein oli.[59]

Ajanjaksolla 1880–1884 Oulun raastuvanoikeuden toimia tutkittiin neljä kertaa. Ensimmäinen jutuista, joka koski kassavajetta, tuli esiin hovioikeudelle alistetun asian käsittelyssä. Oikeuspormestari Alarik Hasselblatt (1847–1905) sekä raatimiehet Johan Georg Snellman ja Karl Wilhelm Westerlund joutuivat edesvastuuseen maistraatin kruununkasööriksi nimittämän oikeusraatimies Viktor Carlssonin valtion-, avustus- ja sakkomaksutileissä ilmenneestä kavalluksesta. Tilit olivat yli 19 000 markkaa miinuksella. Hasselblatt ja Snellman olivat jo vuonna 1878 korvanneet kolmeneljäsosaa summasta, mutta Westerlundin osuus, liki 5 000 markkaa oli vielä vuonna 1880 palauttamatta lääninkonttoriin. Asiaa käsiteltiin lääninhallituksen lisäksi senaatissa, ja lopulta, kun edesmenneen Westerlundin omaiset maksoivat vaaditun summan, asia raukesi.[60] Huomattavan suuren rahasumman kavaltaminen oli vakava rikos, mutta Westerlundia siitä ei saatu tilille. Korvausvelvollisuus lankesi omaisille ja valvonnasta vastanneille, tai sen paremminkin laiminlyöneille, kaupungin virkamiehille.

Vuosina 1882 ja 1883 tuli vireille kaksi sakkojen muuntovirhettä koskevaa juttua. Ensimmäisen huomasi kanneviskaalin tarkastaessaan sakkoluetteloita,[61] toisen prokuraattorinvirasto. Raatimiehet tuomittiin molemmissa tapauksissa sakkoihin ja korvauksiin. Edesmennyttä Borgia ei enää saatu edesvastuuseen, vaikka hän oli osallistunut virheellisten päätösten langettamiseen.[62]

Neljäs jutuista oli huomattavasti laajempi ja koski useamman pormestarin virkatoimia. Prokuraattori puuttui vuonna 1883 Oulun raastuvanoikeuden ja maistraatin vuosia jatkuneeseen tuomiokirjojen huolimattomaan laatimiseen, perukirjojen leimamerkkikäytäntöön ja niistä köyhille, oikeusvirkamiehistölle ja lääninsairaalalle maksettavien maksujen suorittamatta jättämiseen. Samana vuonna myös Vaasan raastuvanoikeus ja maistraatti olivat tarkastustoimien kohteena, kuten edellä on mainittu. Oulun raastuvanoikeuden osalta vuosien 1867–1869 ja 1871–1882 tuomiokirjat olivat jääneet sitomatta, ja asiakirjat olivat sekaisin lukuun ottamatta vuosien 1879–1880 pöytäkirjoja. Yhteensä 1 295 pykälää oli konseptiasteella, eikä diaaria konkursseista, perinnönluovutus- ja vuosihaasteasioista ollut pidetty vuoden 1879 jälkeen. Varhaisimmat nyt havaitut puutteet maistraatin pöytäkirjoissa olivat jo 1700-luvulta, mikä ei anna kovin vakuuttavaa kuvaa pormestarien tai heidän kirjuriensa viranhoidosta eikä myöskään kanneviskaalien tarkastustoiminnasta. Oulun maistraatin pöytäkirjat vuosilta 1760–1762, 1820–1824 ja 1882 olivat sitomatta. Puutteita ja keskeneräisyyksiä löytyi myös vuosien 1857–1862 pöytäkirjoista. Prokuraattori oli pistokokeena tarkastanut maistraatin vuosien 1863–1869 pöytäkirjat todetakseen, olivatko sitomattomat pöytäkirjat täydelliset. Tarkastus osoitti, että vuoden 1863 pöytäkirjasta puuttui yksi pykälä ja liite, vuoden 1864 pöytäkirjasta samoin yksi asia, mutta vuoden 1865 pöytäkirjasta puuttui jopa 436 ja vuoden 1866 pöytäkirjasta 300 pykälää. Konseptipöytäkirjat vuosilta 1867–1869 olivat suurimmalta osin keskeneräiset, ja vuonna 1869 prokuraattori totesi pöytäkirjanpidon olleen pinnallista, 112 pykälistä oli keskeneräisiä. Prokuraattori oli tämän vuoksi määrännyt oikeuspormestari Alarik Hasselblattin tarkastamaan muut sitomattomat maistraatin pöytäkirjat. Siltä osin, kun pöytäkirjat olivat kunnossa, tuli ne sitoa, mutta keskeneräiset tuli täydentää. Perukirjojen osalta tarkastus osoitti, että vuosina 1876–1882 osa perukirjoista oli jätetty laatimatta leimapaperille, minkä vuoksi niistä ei ollut tullut tuloja kruunulle. Kuitteja tai rekisteriä köyhille tai oikeuslaitokselle suoritetuista maksuista ei löytynyt. Prokuraattori määräsi kaupungin rahatoimikamarin kamreerin tarkastamaan ja arvioimaan, kuinka paljon maksuja oli jätetty tilittämättä.[63]

Laiminlyöntien selvittelyyn kului kaksi vuotta, mutta vuoden 1885 lopulla kaupungin virkamiehet saatettiin edesvastuuseen. Oikeusraatimies Isak Odenvall tuomittiin prosessin aikana yhteensä 360 markan uhkasakkoihin, koska hän ei antanut pyydettyä selitystä kanneviskaalille. Lopulta oikeuspormestari velvoitettiin hankkimaan Odenvallin vastaus laiminlyöntisyytöksiin. Yksi oikeusraatimiehistä välttyi rangaistukselta, koska hän ehti kuolla jutun selvittelyn aikana.[64] Hovioikeuden syytteet pöytäkirjojen laatimatta jättämisestä ja perukirjoissa ilmenneistä virheellisyyksistä raukesivat kunnallispormestarina vuosina 1873–1896 toimineen Alarik Hasselblattin,[65] varalääninsihteeri J. Tegströmin, tullinhoitaja Otto Ugglan, maistraatin notaari Ångelinin ja luutnantti Carlssonin osalta, koska he olivat täydentäneet pöytäkirjat ja suorittaneet maksut perukirjoista. Carlsson sekä oikeusraatimiehet Odenvall ja Petter Wilhelm Snellman sen sijaan tuomittiin kukin 30,40 markan sakkoon, koska he eivät olleet tilittäneet maksuja perukirjoista. Lisäksi Odenvall ja Carlsson saivat kumpainenkin 20 mk sakkoa perukirjojen laatimisesta leimaamattomalle paperille.[66] Jo edesmenneen pormestari Borgin ja raatimies Westerlundin oikeudenomistajat joutuivat korvaamaan yhteisvastuullisesti liki 5 400 markkaa sekä Odenvall ja pormestari Borgin oikeudenomistajat liki 200 markkaa perukirjoista. Pormestarina vuosina 1867–1870 toimineen Lars Herman Cajanuksen (1807–1872) osalta syytteisiin vastasi hänen leskensä, mutta syytteet perukirjoista oikeuslaitokselle kuuluvista maksuista raukesivat.[67]

Myös Oulussa tehdyt arkistontarkastukset osoittivat, että kanneviskaalin valvonta saattoi kohdistua vain niihin juttuihin ja asiakirjoihin, jotka toimitettiin hovioikeuteen. Emeleus ratkaisi luovasti raskaan

ja aikaa vievän pöytäkirjanpidon jättämällä virkakaudellaan yli tuhat juttua pois pöytäkirjoista. Asianosaiset olivat toki saaneet pöytäkirjanotteet, mutta historiantutkijan on hyvä tämänkin esimerkin johdosta tiedostaa pöytäkirjoihin mahdollisesti liittyvät puutteet. Oulusta löytyi lisäksi myös juttuja, joissa väärinkäytökset liittyivät varojen kirjaamiseen ja tilittämiseen. Korvaussummat näissä jutuissa olivat huomattavat. Kyseessä oli oikeastaan valtion varojen kavaltaminen, mutta varsinaisia kavallussyytteitä ei tässäkään jutussa nostettu, vaan tuomitut saivat pitää virkansa. He selvisivät pelkillä rahallisilla korvauksilla.

Torniossa tuomarin halventamista ja vakavia virkasyytteitä

Torniossa raastuvanoikeus vastasi kaikkien rikosasioiden käsittelystä kaupungissa, koska sinne ei ollut perustettu kämnerinoikeutta. Tornion raastuvanoikeutta vastaan nostettiin kaikkiaan 11 virkavirhejuttua Vaasan hovioikeudessa 1800-luvulle sijoittuvilla tutkimusajanjaksoilla. 1830-luvulla kanneviskaalin virastossa pantiin vireille kaikkiaan yhdeksän juttua koskien pormestari Ephraim Cajanusta ja raatimiehiä. Niistä tutkimusajanjaksolle 1830–1834 osui viisi. Ensimmäinen juttu koski laivalastin purkuun liittyviä laittomia toimenpiteitä, joista oli valitettu hovioikeuteen. Cajanus ja raatimiehet tuomittiin asiassa sakkoihin ja korvaamaan kruunulle laivurin ylläpito vankeusaikana. Räävelistä Kokkolaan matkalla olleesta kuunari S:t Jacobista oli purettu 2 000 kannua viinaa Kemin saaristossa. Raastuvanoikeus oli passittanut laivuri Fredrik Granholmin kärsimään 28 päivän vankeusrangaistuksen, ennen kuin päätös oli lainvoimainen. Matruusina olleen talonpojan Johan Kukon raastuvanoikeus oli tuominnut maksamaan 216 ruplaa sakkoa viinalastista, menettämään lastinsa ja neljänneksen eli 40 ruplaa kuunarin 40 tynnyrin ruislastin arvosta. Hovioikeus totesi kuitenkin, ettei ollut näytetty toteen, että viinalasti oli purettu tai että Kukko olisi tiennyt, mitä astiat sisälsivät. Toinen juttu, josta tuomio annettiin, koski sakkojen muuntoa, joka tuli ilmi Oulun läänin kruununvankilan vankiluettelon tarkastuksen yhteydessä.[68]

Kolmas juttu koski Tornion kasakkakomennuskunnan ja seitsemän kaupunkilaisen välille syksyllä 1832 syntyneen tappelun tutkinnassa ja päätöksenteossa tapahtuneita virheitä. Keisari oli määrännyt Turun hovioikeuden varapresidentin, valtioneuvos Carl Fredric Richterin matkustamaan Tornioon selvittämään asiaa, ja prokuraattori, salaneuvos Carl Walleen kirjelmöi matkan havainnoista kanneviskaali Johan Fredric Gottsmanille. Raastuvanoikeudessa oli selvitelty kahden kasakan kimppuun hyökänneiden ja heitä veitseniskuilla haavoittaneiden miesten henkilöllisyyttä. Gottsman totesi, ettei raastuvanoikeuteen ollut kutsuttu sotilasedustajaa ja kasakoiden kuuleminen oli ollut huolimatonta, kun ei selvitetty edes, olivatko nämä tunnistaneet jonkun hyökkääjistä. Myöskään avuksi tulleita kasakoita ja tappelun nähneitä torniolaisia ei ollut kuulusteltu. Kaksi tappelijaa oli lisäksi vapautettu syytteistä. Tutkinnassa selvisi, että tappeluun osallistuneet nuorukaiset olivat hermostuneet heidän tuntemiensa naisten oleskeltua kasakoiden seurassa. Pormestari Cajanus ja neljä raatimiestä tuomittiin jutussa maksamaan 25 taaleria eli 12 hopearuplaa sakkoja.[69]

Neljäs ja viides juttu, joista tuomittiin sakkoja, koskivat pöytäkirjojen toimittamista hovioikeuteen.[70] Cajanusta syytettiin vielä hänen viimeisinä pormestarivuosinaan useista virkavirheistä, jotka koskivat holhousasian käsittelyssä tapahtunutta virhettä, velkojien kuulematta jättämistä kiinnitysasiassa, maaherran käskyn täyttämättä jättämistä, josta Cajanus sai henkilökohtaiset nuhteet, sekä asian käsittelystä raastuvanoikeudessa, vaikka rikos ei ollut tapahtunut Tornion kaupungin alueella, ja se siis olisi tullut käsitellä asianomaisessa kihlakunnanoikeudessa.[71]

Ilkka Teerijoen Tornion historiassa Ephraim Cajanus kuvataan tarmokkaaksi pormestarinviran hoitajaksi alkuvuosinaan. Kesällä 1819 Cajanus nautti liian monta maljaa odotelleessaan keisari Aleksanteri I:n saapumista kaupunkiin, ja myöhemmin myös hänen terveytensä alkoi horjua. Vuonna 1825 Ca-

janus pidätettiin puoleksi vuodeksi virastaan, kun niin kaupungin asiakirjahallinto, arkistointi kuin kirjanpitokin olivat retuperällä. Cajanus oli myös aiemmassa virassaan Oulun kämnerinoikeuden puheenjohtajana joutunut asioimaan kanneviskaalin kanssa, kuten edellä on mainittu. Vuonna 1836 Cajanus siirtyi eläkkeelle ja saattoi nauttia sievoisesta 220 ruplan vuotuisesta eläke-edusta. Hänen poikansa, varatuomari Lars Herman Cajanus toimi isänsä sijaisena, virkaatekevänä pormestarina vuosina 1829–1831.[72] Lars Cajanuksen poika Herman Eugen Cajanus (1835–1883) toimi puolestaan Oulun vt. pormestarina vuosina 1867–1870.[73]

Pormestarin virassa Ephraim Cajanusta seurasi vuosina 1839–1847 varatuomari Julius Castrén (1803–1868), jonka virkakaudelta kanneviskaali ei löytänyt huomautettavaa Tornion raastuvanoikeuden toiminnasta. Yhtä virheettömään virkatoimintaan ei pystynyt hänen seuraajansa, Uudessakaarlepyyssä syntynyt varatuomari Frans Julius Cederman (1815–1868), joka toimi Tornion pormestarina vuosina 1849–1868.[74]Ajanjaksolla 1855–1859 nostettiin kanneviskaalin toimesta kaksi juttua Tornion raastuvanoikeuden toiminnasta. Ensimmäinen juttu tuli vireille hovioikeuteen valitusteitse kesällä 1857, ja se koski tullin takavarikoimaa kahvia sekä sen kuljetukseen käytettyä hevosta ja kärryä. Kahvintuonti Ruotsista oli kuitenkin vapaata ja sitä sai tuoda ilman tullimaksua. Tullivirkailija ja rajaviskaali Carl Nyman tuomittiin korvaamaan asianomistajan oikeuskulut ja pormestari Cederman sekä kaksi raatimiestä ja notaari tuomittiin virkavirheestä sakkoihin. Cedermanin sakko oli 10 taaleria ja muiden viisi taaleria mieheen.[75]

Toinen juttu koski asiakirjoista perittäviä maksuja. Kuvernöörin nimittämä Kemin kihlakunnan ja Tornion kaupungin charta sigillata -edustaja, kihlakunnantuomari Nils Ekström huomautti hovioikeudelle, ettei Tornion raastuvanoikeuden asiakirjoja ollut laadittu asianmukaisesti leimapaperille. Kanneviskaali ryhtyi tutkimaan asiaa syyskuussa 1857. Huomautuslista oli pitkä: lainhuudatus- ja kiinnekirjoja, kauppakirjoja, huutokauppapöytäkirjoja, pöytäkirjanotteita, valtakirjoja ja velkomisasiakirjoja ei ollut laadittu leimatulle paperille, mistä oli aiheutunut kruunulle reilun 11 hopearuplan menetys. Cedermanilta vaadittiin 16 ruplan uhkasakon uhalla selitys 30 päivän kuluessa siitä, kun hän sai asian tiedoksi Oulun kuvernööriltä. Asiakirjojen todettiin kuitenkin tulleen laadituksi leimatulle paperille muiden kuin kolmen lainhuudon osalta, joiden kauppasumma olisi edellyttänyt leimatun paperin käyttöä. Cederman tuomittiin maksamaan sakkoina ja korvauksina liki 20 hopearuplaa.[76]

Kanneviskaalinvirastossa Cederman oli tuttu.[77] Hänen viranhoitoaan tutkittiin vielä hänen kuolemansa jälkeenkin vuonna 1883. Tornion maistraatin ja raastuvanoikeuden pöytäkirjojen vuosilta 1840–1868 todettiin olevan sitomatta, ja pahvikansioihin arkistoiduista pöytäkirjoista puuttui pykäliä. Tästä virkavirheestä Cedermania ei enää saatu vastuuseen, vaan maistraatti määrättiin kunnostamaan asiakirjat.[78] Tutkimusajanjaksolla 1880–1884 Tornion raastuvanoikeus sai antaa vielä kolmessa asiassa selvityksiä kanneviskaalille. Cedermanin seuraajaksi valittu vaasalainen varatuomari ja Oulun läänin varalääninsihteeri Karl Johan Boström (1839–1910) oli suorittanut tuomarintutkinnon ja auskultoinut Vaasan hovioikeudessa. Tornion pormestarin virasta hän siirtyi vuonna 1881 Tornion tuomiokunnan tuomariksi, jossa tehtävässä hän myöskin joutui kanneviskaalin tutkinnan kohteeksi.[79]

Torniolainen kauppias Anders Kurth teki vuonna 1880 valituksen kanneviskaalille siitä, että pormestari Boström oli halventanut häntä puheellaan Tornion kaupungin raastuvankokouksessa. Varakanneviskaali Gustaf Duvaldt totesi kuitenkin kauppiaan käytöksen kokouksessa oikeuttaneen pormestarin ojentamaan häntä. Myös Boströmin korvausvaatimus väärästä ilmiannosta hylättiin. Asia kuivui siis kokoon, mutta kauppias Kurth joutui maksamaan oikeutta istuneelle tuomarille ja todistajille palkkioina liki 60 markkaa.[80] Kanneviskaali oli jo aiemminkin vuonna 1871 ottanut kantaa pormestari Boströmin henkilöä ja viranhoitoa koskeviin halventaviin kommentteihin.[81] Oikeuden halventamista tuomarin toimia arvostelemalla ei katsottu tässäkään tapauksessa oikeuslaitoksessa hyvällä.

Vuonna 1881 Boström ja raatimiehet joutuivat jälleen asioimaan kanneviskaalin viraston kanssa. Nahkurin leski Margareta Åströmin viljelemät pelto- ja maatilkut oli siirretty kaupungin hallintaan ja rahakamarin edelleen vuokrattavaksi ilman, että leskeä oli kuultu asiassa. Boström ja raatimiehet tuomittiin sakkoihin, ja lisäksi heidän piti yhteisvastuullisesti tai heistä sen, kellä rahaa olisi, maksaa leskelle hänen vaatimansa 40 markkaa. Samalla heille langetettiin sakot ja korvaussumma sakkoluettelossa ilmi käyneestä virheestä. Myssyvarkaudesta tuomittu mies oli istunut neljä päivää liian pitkään vankilassa.[82]

Yleisissä raastuvankokouksissa käsiteltiin kaupungin toimihenkilöiden vaalit ja vaalitoimituksen perustana olevat vaaliluettelot sekä suuret periaatteelliset kysymykset, joihin haluttiin koko porvariston ottavan kantaa.[83] Tornion uuden pormestarin vaalista syntyi pitkä oikeusprosessi, kun Boström siirtyi Tornio tuomiokunnan tuomariksi heinäkuussa 1881.[84] Juttuun liittyi vakavia virkavirhesyytöksiä, lainvastaista toimintaa, vallan väärinkäyttöä ja suoranaista korruptiota. Boström nosti yhdessä piirilääkäri Karl Bergstedtin, apteekkari Fredrik Gustaf Borgin ja kauppias Anders Kurthin kanssa syytteet Tornion maistraattia vastaan, koska se ei ollut välittömästi julistanut pormestarin virkaa avoimeksi. Raastuvanistunto, jossa väliaikaiseksi pormestariksi oli valittu varatuomari Gustaf Paavola (1848–1887)[85], oli kutsuttu koolle vain kahden päivän varoitusajalla. Laittomaksi katsottu kokous oli päättänyt maksaa Paavolalle täyden palkan, jonka päätöksen maistraatti oli hyväksynyt. Osa syytöksistä koski suoraan Paavolaa ja hänen tulevaa appeaan raatimies Karl Wilhelm Bergiä. He olivat jääviydestään huolimatta hoitaneet kaupungin asioita ja osallistuneet raastuvanistuntoon, jossa oli päätetty pormestarin vaalin äänestysmenettelystä. Paavolan tiedettiin hakevan virkaa, ja Berg, jonka tytär oli kihloissa Paavolan kanssa, saattoi saada huomattavaa etua tulevan vävypoikansa valinnasta pormestariksi. Vaasan hovioikeus oli nimittänyt esteettömän henkilön hoitamaan pormestarin vaaliin liittyviä asioita, mutta Paavola oli tästä huolimatta, jääviyttään pöytäkirjaan merkitsemättä, käsitellyt vaalin järjestämisajankohtaa koskevan asian ja jättänyt myös kirjaamatta, että useat kaupunkilaiset olivat tiedustelleet, mitä pätevyysvaatimuksia pormestarin virkaan edellytettiin.

Virkansa jättäneen Boströmin ja Paavolan välit näyttävät myös olleen kireät, ja Vaasan hovioikeus joutui ottamaan kantaa miesten välisiin syytöksiin. Paavola oli käyttänyt asiatonta kieltä kihlakunnantuomariksi nimitetyn Boströmin ja tohtori Bergstedtin anoessa eroa Tornion kaupungin rahakamarin jäsenyydestä. Paavola oli päättänyt asiasta maistraatin kokouksessa, vaikka asia ei kuulunut maistraatin päätösvaltaan. Tästä rapsahti hovioikeudessa tuntuva 60 markan sakko Paavolalle, mutta hänet jätettiin tuomitsematta kunnianloukkaussyytteistä, joita ei voitu selvittää riittävästi. Myös Boströmin ja Bergstedtin vaatimus, että maistraatin pitäisi maksaa takaisin kaupungin kassaan ne 1 540 markkaa, jotka maistraatin vuonna 1881 tekemän laittoman päätöksen nojalla oli maksettu pormestarin virkaa määräaikaisesti hoitavalle Paavolalle, raukesi.

Maistraatti ja Paavola eivät tyytyneet vain ottamaan vastaan syytteitä, vaan ryhtyivät vastahyökkäykseen. Boströmin syytettiin toimineen maistraatin puheenjohtajana pormestarikaudellaan yhdessä lankomiehensä J. Åströmin kanssa – Boström oli avioitunut oikeusraatimies Johan Åström vanhemman tyttären Johannan kanssa vuonna 1874.[86] Myös Boströmin väitettiin kutsuneen koolle kokouksia lyhyellä varoitusajalla ja jopa ilman koollekutsua, käsitelleen asioita ilman, että niitä oli valmisteltu, suorittanut rahakamarin vaalin vuonna 1881 ennen kuin maaherran päätös oli lainvoimainen ja tehnyt päätöksiä kuulematta kaikkia asianosaisia tai ilman, että syytetty oli läsnä.

Samassa jutturyppäässä käsiteltiin myös valitus taksoituslautakunnan valinnasta, joka valituksesta huolimatta oli suorittanut taksoituksen. Paavola ja yksi maistraatin jäsen tuomittiin tästä sakkoihin. Kaupungin vuonna 1881 tehty äänestysluettelo ei ollut ajantasainen, eikä sitä ollut voitu käyttää äänestyksissä. Tästä oli seurannut, että Tornion kaupungin asioiden hoito oli vaikeutunut ja viivästynyt. Hovioikeus

tuomitsi tästä rikkeestä Paavolan liki 40 markan sakkoon, ja raatimies Berg sai puolestaan 19,20 markkaa sakkoa.

Vaasan hovioikeuden päätökset asiassa annettiin vasta vuonna 1887. Viran auki panon viivästyksestä voitiin tuomita sakkoa vain yhdelle päätöksestä vastuussa olevalle raatimiehelle, sillä muut olivat jo kuolleet. Paavolan palkan laittomasta korotuksesta hänen hoitaessaan väliaikaisesti pormestarin virkaa voitiin tuomita vain itse Paavola, joka joutui maksamaan 19,20 mk sakkoa. Sen sijaan hänet vapautettiin maksamasta takaisin kaupungille virheellisesti maksettua palkkaa. Paavola ja Berg saivat sakkoja myös pormestarin vaalia koskevista päätöksistään. Paavolan yhteenlasketut sakot nousivat 175 markkaan. Boström, Paavola ja Berg määrättiin hovioikeuden päätöksellä maksamaan Tornion raastuvanoikeuden virkaatekevän puheenjohtajan varatuomari Fredrik Ervastin (1844–1886)[87], raatimiesten ja todistajien palkkiot sekä kanneviskaalin edustajana toimineen oikeuspormestari Alarik Hasselblattin palkkio.

Tornion raastuvanoikeus syyllistyi pormestarin johdolla lähes kaikkiin tyypillisiin virkavirheisiin ja laiminlyönteihin, kuten huolimattomaan tutkintaan ja pöytäkirjojen laatimatta jättämiseen ja hovioikeuteen toimittamatta jättämiseen, lainvastaisiin tuomioihin ja asiankäsittelyyn jäävinä. Paavolan ja hänen tulevan appensa toiminta pormestarinvaalin yhteydessä oli tuomittavaa, vaikka Paavola lopulta valittiinkin virkaan.

Kanneviskaalin tutkinnan tulokset

Kanneviskaalin alioikeuksien tarkastustoiminta pohjasi pitkälti hovioikeuteen lähetettyjen puhtaaksikirjoitettujen pöytäkirjojen ja erilaisten luetteloiden tarkastukseen, ja suurin osa tässä käsitellyistä virkavirhejutuista tuli esiin kanneviskaalin oman tarkastustoiminnan tuloksena tai hovioikeuden remissinä kanneviskaalille. Alamaisten oikeusturvan, oikeuslaitoksen maineen ja kanneviskaalin tarkastustoiminnan kannalta asiakirjojen laatiminen ja toimittaminen ajallaan olivat A ja O. Asiakirjojen toimittamatta jättämiseen hovioikeuteen määräajassa alettiin puuttua napakammin 1800-luvulla. Asiakirjojen toimitusviiveistä tuomarit ja raatimiehet saivat rangaistuksena sakot ja kehotuksen toimittaa ne määräajassa, usein uhkasakon kirittämänä, hovioikeuteen. Virkavirheistä kuusi koski huolimattomuutta asiakirjojen laadinnassa. Ilmeisen työlääksi koettu konseptipöytäkirjojen puhtaaksikirjoittaminen ja lähettäminen hovioikeuteen johti seitsemässä tapauksessa virkavirhetuomioon. Pintapuolinen pöytäkirjojen tarkastus ei kuitenkaan tuonut esiin räikeimpiä laiminlyöntejä, kuten Vaasan ja Oulun kaupunkien arkistontarkastuksissa 1880-luvulla voitiin todeta. Virheiden aikaa vievä selvittely kanneviskaalin virastossa saattoi kuitenkin pelastaa niin raatimiehet kuin pormestarin tai kämnerinoikeuden puheenjohtajan rangaistukselta, jos he ehtivät kuolla ennen asian ratkaisua. Näin kävi Oulun tapauksessa, kun pormestari Gustaf Emeleus kuoli. Korvauksia saatettiin kuitenkin vaatia kuolinpesältä. Sen sijaan virkavirheistä vain kaksi koski pöytäkirjanotteen toimittamatta jättämistä asianosaisille ja liian korkean lunastusmaksun vaatimista.

Pormestarit ja kämnerinoikeuden puheenjohtajat selvisivät oikeudenjakajina tutkittujen viisivuotisjaksojen valossa varsin hyvin. Tapauksia on tutkittujen 25 vuoden aikana 51, mutta osassa juttuja havaittiin useampia virheitä. Suurin osa virkavirheistä koski vääriä, lainvastaisia tuomioita, oikeudenkäyntijärjestyksen vastaista käsittelyä sekä oikeudenkäynnin ja tuomion viivästymistä. Oikeudenkäyntiprosesseissa tuli tutkimuksessa ilmi useita virheitä: asian käsittely viivästyi, ja pahimmassa tapauksessa syytetty saattoi istua vankilassa odottelemassa oikeuden käsittelyä pitkäänkin, oikeusistuin otti käsittelyyn asian, vaikka se ei kuulunut sen tuomiovaltaan, asiassa tehty tutkinta oli puutteellinen eivätkä tutkinta-asiakirjat kulkeutuneet ylempään oikeusasteeseen ajallaan, oikeus langetti väärän rangaistuksen, valitusohje oli väärä tai oikeus vaati liian korkean maksun pöytäkirjanotteesta tai jätti sen toimittamatta asianosaiselle, mikä

esti valituksen teon. Asiaa saatettiin käsitellä myös oikeudessa ilman asianosaisen läsnäoloa tai ilman, että heitä oli kuultu asiassa. Näissä tapauksissa oikeuksiaan puolustava henkilö kärsi oikeusistuimen virheistä. Asioiden huolimaton käsittely eri viranomaisten välillä oli räikein Sofia Vähämäen tapauksessa, jossa häneen kohdistui samasta rikkeestä kaksi rangaistusta. Oikeuttaan sitkeästi perännyt Sofia sai lopulta korvaukset hovioikeudessa, vaikka kihlakunnanoikeuskin jo ehti painaa asian villaisella. Tuomioiden täytäntöönpanossa saattoi tapahtua tällainen vakava huolimattomuusvirhe, kun asioita hoitivat niin raastuvanoikeus kuin lääninhallituksen eri virkamiehet, joihin myös nimismiehet lukeutuivat. Sakko- ja vankiluettelot puolestaan paljastivat tuomareiden haparoinnin sakkojen muunnossa vapausrangaistukseksi.

Tutkittujen kaupunkien raastuvanoikeuksissa ja kämnerinoikeuksissa tapahtui joitakin hallinnollisia virheitä. Tästä vakavin ja laajin esimerkki löytyi Torniosta, jossa pormestarin vaalin yhteydessä nousi esiin useita itse valintaprosessiin ja kaupungin hallintoon liittyviä virheellisyyksiä. Vävy ja appiukko osallistuivat jääveinä päätöksentekoon omassa asiassaan. Kun väistyvä pormestari ja kaupungin porvarit valittivat asiasta, saivat he itse syytteitä niskaansa. Kanneviskaalin ei juurikaan tarvinnut kaivaa mahdollisia virheitä esiin, vaan pormestari Boström ja hänen seuraajakseen valittu Paavola hoitivat asian itse. Tässäkin jutussa tuomiot langetettiin, mutta keskinäisestä kärkkäästä sananvaihdosta ei tässäkään tapauksessa tuomiota annettu. Hovioikeus suojeli arvovaltaansa eikä puuttunut tämän tapaisiin henkilökohtaisiin syytöksiin muutoin kuin sellaisissa tapauksissa, kun oikeusistuinta halvennettiin. Tällaisia juttuja oli esillä kaksi, ja molemmissa tapauksissa tuomari selvisi ilman rangaistusta. Kanneviskaalin käsittelyyn ottamissa virkavirhejutuissa annettiin lähes poikkeuksetta langettavat päätökset, tavallisesti sakot ja lisäksi mahdolliset korvausvaatimukset, jotka koskivat kaikkia alioikeuden päätöksentekoon osallistuneita henkilöitä, siis myös raatimiehiä. Ilmeisesti syyte nostettiin, jos tutkinnan alkuvaiheessa oli ilmeistä epäillä raastuvan- tai kämnerinoikeuden toimineen vuosien 1761 ja 1766 kuninkaallisten kirjeiden ohjeistuksen vastaisesti.

Sana korruptio liitetään usein rahaan, mutta kaupunkien alioikeuksien virkavirhejutuissa raha ei näytellyt suurta osaa. Iso summa valtion varoja oli kuitenkin kateissa Oulussa 1880-luvun alussa. Jutussa Oulun raastuvanoikeuden virkamiehet sekä edesmenneen virkamiehen omaiset joutuivat lopulta korvausmiehiksi. Myös Torniossa raastuvanoikeuden asiakirjoista perittävien maksujen osalta ilmeni epäselvyyksiä, jotka aiheuttivat valtiolle tulojen menetyksiä.

Raastuvanoikeuksien tai kämnerinoikeuksien Vaasan hovioikeuteen vedottujen tai alistettujen juttujen käsittelyssä todettiin myös useita virheitä asioiden aikaisemmassa käsittelyssä. Harkinta näissä havaituissa virkavirhe-epäilyissä siirtyi kanneviskaalin tarkastukseen, ja lähes poikkeuksetta niistä annettiin tuomio eli sakkorangaistus. Myös prokuraattori edellytti joissakin tapauksissa virkavirheen tutkinnan aloittamista. Torniossa tapahtunutta kasakoihin kohdistunutta päälle käymistä tutkittiin lopulta arvovaltaisen Turun hovioikeuden varapresidentin johdolla prokuraattorin kehotuksesta. Virkaatekevänä pormestarina tuolloin toiminut Herman Cajanus selvisi tästä jutusta sakoilla, mutta myöhemmistä virkavirheistä hänet erotettiin virastaan puoleksi vuodeksi.

Tutkitut tapaukset kertovat tuomareiden kyvystä hoitaa tehtäviään ja heidän osaamistasostaan. Kykyä varmastikin oli, mutta tehottomuus, laiminlyönnit ja huolimattomuus paistavat monessa jutussa läpi. Tehtäviä ei jaksettu tai ehditty hoitaa. Pormestari tai kämnerinoikeuden puheenjohtaja saattoi menettää virkansa virkavirheiden perusteella, mutta useatkaan laiminlyönnit ja virkavirheet eivät välttämättä johtaneet viraltapanoon tai määräaikaiseen erottamiseen. Vaasassa 1700-luvun lopulla kämnerinoikeuden puheenjohtajat erotettiin, ja Oulussa juopuneena virkaansa hoitanut puheenjohtaja menetti virkansa kahdeksi vuodeksi ilmiannon perusteella, mutta Kokkolassa kämnerinoikeutta johtaneen Karl Häggströmin lukuisat virkavirheet eivät johtaneet viraltapanoon. Virkavirhetuomiot eivät myöskään estäneet urakehi-

tystä. Tutkituissa tapauksissa kanneviskaalin käsittelemät virkasyyteet johtivat lähes poikkeuksetta tuomioon – useimmiten sakkoihin ja mahdolliseen korvausvelvollisuuteen – eli tässä suhteessa tuomarit tuomitsivat järkähtämättä virkavirheisiin syyllistyneet tuomarit ja heidän maallikkoapumiehensä.

Tutkimuksen kohteena olleiden oikeudenjakajien koulutus ja juridinen kokemus näyttää olleen virkaan vaaditulla tasolla. Lähes poikkeuksetta pormestarit ja kämnerinoikeuden puheenjohtajat olivat opintojen jälkeen auskultoineet hovioikeudessa ja täyttivät siten viran pätevyysvaatimukset. Vaasan hovioikeuden perustamisella oli ilmeisen myönteinen vaikutus pätevien juristien tarjontaan, ja monet pormestarit ja kämnerinoikeuden puheenjohtajat olivatkin suorittaneet auskultoinnin Vaasan hovioikeudessa, mutta täysin virheettömään toimintaan heistä ei kuitenkaan kovin moni pystynyt tämän tutkimuksen valossa.

Pätevät tuomarit olivat tae alamaisten oikeudenmukaiselle kohtelulle ja loivat luottamusta oikeusistuimien toimille. Vahinkoa ei saanut aiheutua alamaisille eikä kruunulle, mutta esiin nostetuista virkavirheistä suuri osa oli juuri sellaisia: väärät tuomiot, virheet oikeusprosessissa, pidemmät vankeusajat ja jopa kaksinkertaiset rangaistukset aiheuttivat vaikeuksia ja kärsimyksiä tuomituille tai oikeuttaan peräävälle. Vankien ylläpito ja räikeimmillään maksujen perimättä jättäminen asiakirjoista ja leimamerkeistä tai varojen kavallus horjutti kruunun taloutta. Kanneviskaalien tärkeä tehtävä oli osaltaan varmistaa, että väärät rangaistukset ja virkavirheet tuomittiin, että oikeus tapahtui ja luottamus valtiovallan oikeudenmukaisuuteen säilyisi horjumattomana.

[1] Turun, Vaasan ja Viipurin hovioikeuksien kanneviskaaleita koskeva artikkeli tullaan julkaisemaan toisaalla.
[2] Kongl. Maj:ts Nådige brev 12.11.1761, EI Vol. 34, Svea Hovrätt Huvudarkivet, Riksarkivet, Tukholma. Tähän, ja vuonna 1766 annettuun kuninkaalliseen kirjeeseen viitattiin jokaisen istuntokauden alussa kanneviskaalin diaarin ensimmäisellä sivulla, ks. Virkasyyteluettelo Nr 1 1924, Virkasyyteluettelot 1924–1926, Ae:25, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa. Vuoden 1761 Kuninkaallisessa kirjeessä viitattiin 10.12.1756 annettuun kuninkaalliseen kirjeeseen ja siinä oleviin tarkkoihin määräyksiin virkavirheiden käsittelystä. Tätä kirjettä ei Vaasan hovioikeuden arkistosta tai Ruotsin Riksarkivetista ole kuitenkaan löytynyt.
[3] Kungligt brev 11.12.1766, EI Vol. 35, Svea Hovrätt Huvudarkivet, Riksarkivet, Tukholma.
[4] 11.12.1766, Huvudarkivet EI Vol 35, Svea hovrätt, Riksarkivet; Martti Favorin, 'Vaasan hovioikeuden vanha arkisto (1776–1930)', *Vaasan hovioikeus 1776–1976 Vasa hovrätt,* (Vaasa 1976), s. 216.
[5] Martti Favorin, Vaasan hovioikeuden vanha arkisto, s. 213, 215–216, 218, 220–225.
[6] Anne-Marie Fällström och Ilkka Mäntylä,'Stadsadministrationen i Sverige-Finland under frihetstiden', *Stadsadministration i Norden på 1700-talet,* (Universitetsforlaget 1982), s. 175; Sylvi Möller, *Kokkolan kaupungin historia III osa, ajanjakso 1808–1878*, (Porvoo 1970), s. 289; Ilkka Teerijoki, *Tornion historia 2 1809–1918*, (Jyväskylä 2007), s. 61; Anneli Mäkelä, *Vaasan historia III 1809–1852*, (Vaasa 1985), s. 281; Pekka Hirvonen, 'Kohti kansalaisyhteiskuntaa', *Vaasan historia IV,* (Vaasa 2006), s. 383, 386. Vuonna 1868 kämnerinoikeudet lakkautettiin keisarillisella asetuksella ja sen aiemmin käsittelemät asiat siirtyivät raastuvanoikeudessa siihen perustettuun toiseen osastoon. Kämnerinoikeuden preeseksestä eli puheenjohtajasta tuli samalla osaston puheenjohtaja ja titteli vaihtui oikeusraatimieheksi.
[7] Petri Karonen, *Pohjoinen suurvalta Ruotsi ja Suomi 1521–1809,* (Juva 2008), s. 375–376.
[8] Pekka Hirvonen, *Vaasan historia IV*, s. 386.
[9] H.J. Boström, "Suomen kaupunkien pormestarit 1800-luvulla I", Suomen sukututkimusseuran vuosikirja VI, Helsinki 1922; H.J. Boström, "Suomen kaupunkien pormestarit 1800-luvulla II", Suomen sukututkimusseuran vuosikirja VIII, Helsinki 1924.
[10] Ilkka Mäntylä, *Valitut, ehdollepannut ja nimitetyt. Pormestarien vaalit 20 kaupungissa 1720–1808*. Historiallisia tutkimuksia 114, (Helsinki 1981).
[11] Anne-Marie Fällström och Ilkka Mäntylä, Stadsadministrationen… 1982, s. 176–177, 180; https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/67171/stv_1879.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 28.7.2021; Petri Karonen, *Pohjoinen suurvalta,* s. 40; Jorma Kallenautio, "Vanhasta uuteen Vaasaan", Vaasan kaupungin historia IV 1852–1917, Vaasa 2006, s. 41; Sylvi Möller, *Kokkolan kaupungin historia III*, s. 70; Kustaa Hautala, *Oulun kaupungin historia IV 1856–1918, Oulu 1976,* s. 230; Ilkka Teerijoki, *Tornion historia 2,* s. 126–127.
[12] Armas Luukko, *Vaasan historia II* 1721–1808, (Vaasa 1979), s. 594; 21.7.1776 nro 14, 12.9.1776 nro 16, Virkasyyteluettelot 1777, Ae:1; 12.9.1776 fol. 33, 21.3.1779 fol. 45, 60v–61, 13.12.1780 fol. 65v, Virkasyyteluettelot 1777–1792, Ae:2, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[13] 21.6.1809 Virkasyyteluettelot 1809–1819, Ae:4, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[14] Rahamuseon rahanarvolaskurin mukaan 4,80 ruplaa vastaisi vuonna 2021 94,47 euroa. Vuonna 1830 ruplan arvo nykyrahassa oli 7,71 euroa ja vuonna 1855 19,01 euroa. Vuonna 1880 yhden markan arvo oli vastaavasti 4,54 euroa. http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN. Luettu 22.10.2021.
[15] 8.11.1859 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 4.2.1860 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1860, fol. 39–40v, Dj:94, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[16] Anneli Mäkelä, *Vaasan historia III*, s. 282.
[17] 24.4.1883, 14.1.1884 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1883 fol. 536–539, Dj:136, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* Suomen Sukututkimusseuran vuosikirja V 1921, (Helsinki 1921), s. 124.
[18] 24.4.1883, 19.7.1883 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1883 fol. 536-539v, Dj:136, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[19] 3.5.1884, 20.5.1885 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1885 fol. 219–222, 230–231, Dj:140, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 129.
[20] 11.2.1803 fol. 265v–266, 286–286v, 18.7.1803 fol. 277v, 289, 2.8.1803 fol. 278, 289–289v, 24.10.1803 fol. 278v–279, 290–290v, Virkasyyteluettelot 1793–1807, Virkasyyteluettelot 1793–1807, Ae:3, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; Armas Luukko, *Vaasan historia II*, s. 595; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 99.
[21] Armas Luukko, *Vaasan historia II,* s. 594–595; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän samt hofrätten underlydande lagmän och häradshöfdingar 1776–1914*, (Helsingfors 1915), s. 55, 128, 142–143, 257; 4.6.1791 fol. 242v, Virkasyyteluettelot 1777–1792, Ae:2; 4.6.1791 fol. 20v–21, Virkasyyteluettelot 1793–1807, Ae:3; Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[22] 23.9.1783, fol. 99v, Virkasyyteluettelot 1777–1792, Ae:2; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1784–1785 fol. 176–185, Dj:6, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[23] Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Gabriel Henrik Peldan*. Verkkojulkaisu 2005 <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=7370>. Luettu 24.2.2021.
[24] Pormestari Winge ja viisi raatimiestä tuomittiin maksamaan 80 hopeataaleria sakkoja ja lisäksi 20 hopeataaleria jokaisesta tuomiokirjasta, jota ei toimitettaisi kolmen kuukauden sisällä hovioikeuteen. 24.5.1833 Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5;

Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1833 fol. 265–265v, Dj:66, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[25] Gabriel Nikander, *Kokkolan kaupungin historia, II Osa, Ajanjakso 1714–1808*, (Turku 1945), s. 24; Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Hans Petter Winge*. Verkkojulkaisu 2005 <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=10591>. Luettu 24.2.2021; Sylvi Möller, *Kokkolan kaupungin historia III,* s. 271–272.

[26] Sylvi Möller, *Kokkolan kaupungin historia III,* s. 290–291.

[27] Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Gustaf Napoleon Spolander*. Verkkojulkaisu 2005 <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=13995>. Luettu 24.2.2021; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 113.

[28] Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Karl Vilhelm Häggström*. Verkkojulkaisu 2005 <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=12988>. Luettu 24.2.2021; Sylvi Möller, *Kokkolan kaupungin historia III*, s. 291.

[29] 3.1.1837, Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; 1.4.1841, 20.12.1841, 29.1.1842, 23.2.1844, 19.12.1845, Virkasyyteluettelot 1839–1848, Ae:6; 3.4.1854, 5.8.1856, Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 3.6.1862, 19.2.1863 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[30] 13.8.1856, Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1857 fol. 28–29, Dj:91, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[31] 27.8.1858 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[32] 28.2.1859, Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[33] 3.11.1857, Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1858 fol. 216–218v, Dj:92, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[34] Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Berndt Kilian Roos*. Verkkojulkaisu 2005 <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=15686>. Luettu 24.2.2021; Sylvi Möller, *Kokkolan kaupungin historia III*, s. 272–273.

[35] Raastuvanoikeus tuomittiin kollektiivisesti 20 taalerin sakkoon ja pormestari 40:n. Raastuvanoikeudelle annettiin viisi kuukautta lisäaikaa pöytäkirjojen toimittamiseen, jota tehostettiin vielä uhkasakolla. 19.12.1856 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1856 fol. 545–545v, Dj:90, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[36] 7.3.1857 ja 28.4.1857 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1857 fol. 382–384, Dj:91, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[37] 25.9.1857 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1858 fol. 442–443v, Dj:92, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[38] 25.11.1857 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1858 fol. 188–190, Dj:92, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[39] 18.7.1881 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1881 fol. 223–224, Dj:132, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; Sylvi Möller, *Kokkolan kaupungin historia III,* s. 273.

[40] 5.2.1884 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1884 fol. 406–409, Dj:138, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[41] Aimo Halila, *Oulun kaupungin historia II 1721–1809*, (Oulu 1953), s. 55.

[42] 20.12.1781, fol. 73, Virkasyyteluettelot 1777–1792, Ae:2, Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1782–1783 fol. 181–184, Dj:5, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[43] 11.6.1783, fol. 95–95v, Virkasyyteluettelot 1777–1792, Ae:2; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1784–1785 fol. 67–71v, Dj:6, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[44] Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Samuel Heikel*. Verkkojulkaisu 2005 <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=8406>. Luettu 24.2.2021; Ilkka Mäntylä, *Valitut, ehdollepannut ja nimitetyt,* s. 186.

[45] 30.3.1805 fol. 369–370, Virkasyyteluettelot 1793–1807, Ae:3, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[46] H.J. Boström, *Wasa Hofrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän*, s. 128; Aimo Halila, *Oulun kaupungin historia II,* s. 30–31; Kustaa Hautala, *Oulun kaupungin historia III 1809–1856*, (Oulu 1975), s. 77; Ilkka Mäntylä, *Valitut, ehdollepannut ja nimitetyt* 1981, s. 87, 104, 160.

[47] 18.2.1805 fol. 368–368v Virkasyyteluettelot 1793–1807, Ae:3; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1805 fol. 178–178v, Dj:21, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[48] 28.5.1805, fol. 376–376v, 402v–403 Virkasyyteluettelot 1793–1807, Ae:3, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; H.J. Boström, *Suomen kaupunkien pormestarit 1800-luvulla II,* Suomen Sukututkimusseuran vuosikirja VIII 1924, Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja I, (Helsinki1924), s. 18.

[49] 10.3.1830 Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1830 fol. 173–174v, Dj:60, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 107.

[50] 23.5.1833 ja 17.12.1833, Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[51] 17.12.1833, Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1834 fol. 39–39v, Dj:67, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[52] Kustaa Hautala, *Oulun kaupungin historia III*, s. 78, 81.

[53] 29.8.1859, Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot Dj:93 1859 fol. 687, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.

[54] Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Gustaf Emeleus*. Verkkojulkaisu 2005 <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=12299>. Luettu 16.10.2021.

[55] 3.9.1857 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1858 fol. 411–437v, Dj:92; 5.11.1861 ja 3.6.1862; Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[56] 21.10.1857 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1858 fol. 277–279, Dj:92, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 120, 124.
[57] 3.5.1859, 17.12.1859 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8, Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1859 fol. 600–601, Dj:93, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[58] 8.12.1859, 4.2.1860, 15.6.1860 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1860, fol. 332v–333v, Dj:94, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 122.
[59] 10.12.1859 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1860 fol. 332–332v, 333, Dj:94, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[60] 11.5.1880, Virkasyyteluettelot 1875–1880, Ae:10; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1880 fol. 9–10, Dj:129, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 130.
[61] 2.9.1882, 31.5.1883 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1883 fol. 417–419, Dj:136, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[62] 31.3.1883, 19.12.1883, Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1883 fol. 49–49v, Dj:135, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[63] 23.11.1883, 20.12.1884, Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[64] 1.10.1884, 28.5.1884, Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[65] H.J. Boström, *Wasa Hofrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän,* s. 115.
[66] 19.12.1885 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[67] 19.12.1885 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän,* s. 282, 290.
[68] Mies oli kärsinyt kuusi päivää pidemmän vankeusrangaistuksen kuin sakot edellyttivät ja pormestari ja raatimiehet tuomittiin puolestaan sakkoihin sekä korvaaman myös liian pitkän vankeusrangaistuksen kustannukset kruunulle 20.4.1831, 19.1.1832 Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1832 fol. 5–9, Dj:65, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[69] 18.3.1833, Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; 1834, Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1834 fol. 57–60v, Dj:67, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[70] Toukokuussa 1833 Tornion raastuvanoikeus tuomittiin 40 markkaa sakkoa vuosien 1830–1831 pöytäkirjojen osalta sekä uhkasakko, joka lankeaisi maksettavaksi, jos pöytäkirjoja ei toimitettaisi hovioikeuteen viimeistään tulevan syyskuun aikana. Jo saman vuoden joulukuussa kanneviskaali joutui toteamaan, että vuoden 1831–1832 pöytäkirjat puuttuivat yhä. Päätös asiassa annettiin vuonna 1834, jolloin maksettavaksi tuli sekä sakot että uhkasakot yhteensä 60 hopearuplaa ja samalla määrättiin uusi päivämäärä, johon mennessä vuosien 1831–1832 pöytäkirjat tuli toimittaa hovioikeuteen tarkastettavaksi sekä kaksinkertainen, 40 hopearuplan uhkasakko. 24.5.1833, 17.12.1833 Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1833 fol. 261–262, Dj:66; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1834 fol. 37–38, Dj: 67, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[71] 26.2.1835, 6.3.1835, 10.10.1835, 3.8.1837, Virkasyyteluettelot 1820–1838, Ae:5, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[72] Ilkka Teerijoki, *Tornion historia 2,* s. 63–64.
[73] H.J. Boström, *Wasa Hofrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän*, s. 290.
[74] Ilkka Teerijoki, *Tornion historia 2,* s. 64–65.
[75] 11.6.1857 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 11.6.1857, Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1859 fol. 12–15, Dj:93, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[76] 1.9.1857 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 5.2.1859 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[77] Ks. esim. 11.7.1849, 3.1.1851, 8.6.1852 Virkasyyteluettelot 1849–1858, Ae:7; 1.9.1857, 26.8.1868 Virkasyyteluettelot 1859–1868, Ae:8, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[78] 16.1.1883, 2.10.1883 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[79] Ilkka Teerijoki, *Tornion historia 2,* s. 65–66; H.J. Boström, *Wasa Hofrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän*, s. 261–262; 23.9.1882, 17.11.1882, Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[80] 21.7.1880 Virkasyyteluettelot 1875–1880, Ae:10; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1881 fol. 163–163v, 164v–165, Dj:132, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[81] 25.10.1871 Virkasyyteluettelot 1869–1874, Ae:9, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[82] 26.1.1881 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1881 fol. 163v–165v, Dj:132, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[83] Sylvi Möller, *Kokkolan kaupungin historia III,* 264, 270.
[84] Jos ei muuta mainita 16.1.1883 Virkasyyteluettelot 1881–1885, Ae:11; Anomus- ja valitus- sekä hakemusasiain päätöstaltiot 1887 fol. 589–595, 599v–603, Dj:146, Vaasan hovioikeuden arkisto, Kansallisarkisto Vaasa.
[85] H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 132.
[86] H.J. Boström, *Wasa Hofrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän*, s. 262.
[87] H.J. Boström, *Wasa Hofrätts auskultanter 1776–1876,* s. 129.